

**ДЕПАРТАМЕНТ КУЛЬТУРИ ВИКОНАВЧОГО ОРГАНУ
КИЇВСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
(КИЇВСЬКОЇ МІСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ)
ПУБЛІЧНА БІБЛІОТЕКА імені ЛЕСІ УКРАЇНКИ ДЛЯ
ДОРΟΣЛИХ м. КИЄВА**

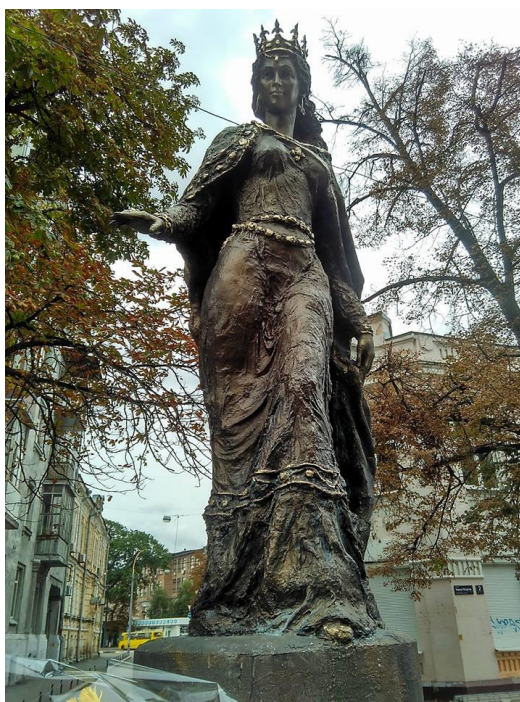
Відділ краєзнавчої літератури та бібліографії

Видатні жінки Києва

**АННА КИЇВСЬКА – АННА ЯРОСЛАВНА –
КНЯЗІВНА, КОРОЛЕВА ФРАНЦІЇ**

Бібліографічний покажчик

Вип. 3.

Київ, 2022

УДК 016:....

А 68

Анна Київська – Анна Ярославна – князівна, королева Франції : бібліограф. показ. / Публічна бібліотека імені Лесі Українки м. Києва ; [упоряд. Н. Грищенко ; авт. літ. нарисів Н. Пирогова ; літ. ред.: В. Білозір, О. Трубайчук, В. Цветкова ; відповід. за випуск О. Дудок]. – Київ, 2022. – 58 с. – (Видатні жінки Києва; вип. 3).

Третій випуск серії «Видатні жінки Києва» присвячено найвідомішій жінці давньої та сучасної України – Анні Ярославні – доньці Великого князя Київського Ярослава I Мудрого та його другої дружини — дочки короля Шотландії і Швеції Інгігерди (Ірини), онуці по матері Улофа III Шетконунга, другій дружині французького короля Генріха I Капета, королеві Франції, матері майбутнього короля Філіпа I, прабабусі майже 30 французьких королів!

Анна Київська – Анна Ярославна – князівна, королева Франції. Дочка великого князя Київського Ярослава Мудрого, одна з найвідоміших жінок Середньовіччя, що прославила Київ на всю Європу і за життя стала справжньою легендою. Українка, яка стала дружиною французького короля Генріха I, започаткувала у Франції культуру використання столових приборів та етикету, гігієни, моди та стилю. Втім, Анна могла ще й похвалитись найкращою освітою, яку тільки можна було здобути в XI столітті. Привезла вона й чимало книжок з легендарної бібліотеки свого батька і за ними вчила грамоті своїх синів. Їх у неї було троє. Анна вражала освіченістю. Доки неписьменні французькі барони ставили хрестики, Анна Ярославна впевнено підписувалася на багатьох державних документах. Між іншим, саме її підписи — найдавніші зразки староукраїнського письма. Вона листувалася з Папою Римським, принесла у Францію високу культуру, і навіть ревниві дружини графів визнали, що Анна – найкраща жінка Франції.

Бібліографічний показник адресовано в першу чергу для працівників бібліотек, музеїв, краєзнавців, киевознавців, викладачів, студентів вищих та середніх навчальних закладів, екскурсоводів та всіх, кому цікава історія України. Особливо стане у добрій нагоді всім шанувальникам і поціновувачам київської старовини та киянам, які цікавляться минулим свого міста, українським та іноземним туристам.

ЗМІСТ

ВІД УПОРЯДНИКА	4
ЛІТЕРАТУРНИЙ НАРИС «АННА ЯРОСЛАВНА – КНЯЖНА КИЇВСЬКА»	5
ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ АННИ КИЇВСЬКОЇ – ДО АННИ КОРОЛЕВИ ФРАНЦІЇ	7
КОРОЛЕВА АННА ЯРОСЛАВНА – КИЇВСЬКА . Чия вона?	13
Спростування «фейків», «штампів», нових «спекуляцій»	13
ЦІКАВІ ФАКТИ	16
БІБЛІОГРАФІЯ	17
Анна Ярославна – королева Франції : історичний життєпис.....	17
Образ Анни Ярославни в художній літературі.....	27
Вшанування пам'яті.....	29
ПАМ'ЯТНИКИ	32
ІНШЕ: вулиці, марка, історичні будівлі, культурні центри, монета, центр пластунів	41
У КУЛЬТУРІ:	
Образотворче мистецтво	44
Музика	46
Кіно	46
Київський фест	47
ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ	55
ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК	57

ВІД УПОРЯДНИКА

1032 рік – приблизна дата народження Анни Ярославни, тому у цей ювілейний рік (990 років) відділ краєзнавчої літератури та бібліографії Публічної бібліотеки імені Лесі Українки міста Києва підготував бібліографічний покажчик **«Анна Київська – Анна Ярославна – князівна, королева Франції»**, що продовжує серію посібників **«Видатні жінки Києва»**.

Третій випуск серії **«Видатні жінки Києва»** присвячено **Анні Ярославні** – руській князівні, єдиній королеві Франції, яка походила з України – Києва й відома в Європі як Anne de Kiev (тепер – Anne de Kyiv) – всім знайома ще зі школи. Нині її постать набуває щораз більшого значення у контексті зміцнення українсько-французьких відносин. Тому виникає закономірне питання: що ж конкретно нам відомо про Анну Ярославну, як відокремити достовірні свідчення від пізніших нашарувань і здогадок? Знайти відповіді на ці та інші питання допоможе представлений посібник.

При складанні покажчика були використані інформаційні ресурси Публічної бібліотеки ім. Лесі Українки для дорослих м. Києва, Національної бібліотеки ім. Ярослава Мудрого, Державної архітектурно-будівельної бібліотеки ім. В. Г. Заболотного, Національної історичної бібліотеки України, Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського та інших бібліотек України.

Посібник містить книги, статті з періодичних та продовжуваних видань, збірників, матеріалів конференцій, читань, довідково-енциклопедичних видань. Бібліографічні записи частково анотовані. Бібліографічний опис здійснено згідно з діючими стандартами: ДСТУ 7.1:2006 «Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання». ДСТУ 3582:2013 «Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила», ДСТУ 8302:2015 «Бібліографічні посилання. Загальні положення та правила складання». У посібнику застосовано традиційне алфавітне розташування бібліографічних записів.

Бібліографічний покажчик включає допоміжний апарат, який містить зміст (схема групування матеріалу), передмову від укладача та іменний покажчик, у якому наведені прізвища авторів, співавторів, упорядників, редакторів, відомості про яких є в бібліографічних записах.

АННА ЯРОСЛАВНА – КНЯЖНА КИЇВСЬКА

(літературний нарис)

Київ в XI столітті був столицею Русі – держави, що утворилась в результаті об'єднання східнослов'янських племен в IX столітті. Результатом прийняття християнства за часів правління князя Володимира Святославича в 988 році стало утвердження нового напрямку руху молодої держави, яка отримала потужний вектор розвитку, грандіозне будівництво, розвиток освіти, культури, книгописання, формування нового світогляду, законодавства. Правління Великого Київського князя Ярослава Володимировича стало Золотою добою для Русі. Київ став одним з найбільших міст Європи. В шлюбі Ярослава Володимировича та принцеси Інгігерди (Ірини), дочки шведського короля Улофа III Шетконунга, народились діти. Стратегічний розвиток своєї держави князь Ярослав бачив не тільки у внутрішніх перебудовах, розвитку, а і в розбудові міцних родинних зв'язків з правителями інших країн Європи. Його стратегія пошуку партнерів через родичання його дітей з представниками еліт європейських держав мала свої наслідки та переваги. Невипадково його називають тестем Європи саме через цю шлюбну стратегію.

На стіні Софійського собору в Києві, добудованого в часи правління Великого Київського князя Ярослава Володимировича в XI столітті, ми можемо побачити фреску з зображенням його дітей, які породнились з представниками європейських родин. Анні Ярославні, яка народилась в Києві, дісталась доля нареченої французького короля Анрі I. Вона росла та формувалась в Києві, який на той момент був політичним, економічним, торгівельним та культурним центром Русі. Київ дитинства Анни Ярославівни – це велике європейське місто, столиця Русі – великої за розмірами держави по обидва береги Дніпра («шляху із варягів в греки»), наслідувач традицій Візантії (Ромейської імперії), новий центр Східної Європи. Певної архівної інформації про дитячі роки Анни Ярославівни в Києві немає, але можна зробити припущення, що вона була свідком зміцнення влади свого батька, розбудови міста Києва та оборонних валів, розвитку освіти, науки і культури, добудови найбільшого храму Русі – Софійського собору, який став центром митрополії. Вона, як будь-яка дитина, ввібрала в себе, традиції свого народу, культуру соціуму, освіту та світосприйняття грецького християнства. Вона мала освіту, про що свідчать документи, на яких є підпис Анни Ярославівни в статусі королеви Франції кирилицею.

Важко уявити, що відчувала молода дівчина, якій випало на долю покинути отчий дім, родину, батьків та поїхати в невідому їй країну до старшого від неї чоловіка, щоб побратися з ним. Київ для неї був рідним містом, в якому

пройшли її дитячі та юнацькі роки. Нам, сучасним киянам, можна тільки уявляти, яким складним був її шлях Європою з Києва до далекої для неї Франції, де розмовляли іншими мовами, мали інші традиції, ритуали та проблеми. В 2016 році в Києві на Львівській площі, де в XI столітті стояла Жидівська брама, відкрили пам'ятник Анні Ярославівні в дитячому віці. Можливо, саме через західну браму Києва Анна Ярославівна в середині XI століття виїхала з Києва назустріч своїй долі. 19 травня 1051 року відбулось королівське весілля в Реймсі і Анна Ярославівна стала королевою Франції. Вона народила в шлюбі 4-х дітей, старший з яких – Філіпп, який згодом став королем Франції – Філіппом I ще за життя батька і продовжив королівський рід. Тож, кров Київської княжни Анни тече в жилах європейських правлячих династій і засвідчує майже тисячолітні родинні та культурні зв'язки з Києвом. Отже, пам'ятники Анні Ярославівні, які були встановлені у Франції, Україні, Бельгії, Польщі є свідченням історичних, культурних, родинних зв'язків Києва та Європи.

У 2013 році в місті Санліс (Франція) був заснований культурний центр Анни Київської. Історія життя і кохання Анни Київської викликають інтерес митців: художників, режисерів, скульпторів, письменників. Їй присвячені назви вулиць в Україні, випуски марок та монет, встановлені пам'ятники, адресовані численні зображення та наукові дослідження.

Наталія Пирогова – учасниця та координаторка міжнародного проєкту Української бібліотечної асоціації «Як тебе не любити, Києве мій!», за підтримки Європейського Культурного фонду, Голова Ліги екскурсоводів міста Києва, Членкиня Всеукраїнської асоціації гідів, професійна екскурсоводка проєктів НКГМК «Мистецький Арсенал», «Київ – моє улюблене місто». Має базову математичну університетську освіту, магістр музеєзнавства.

ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ АННИ КИЇВСЬКОЇ – ДО АННИ КОРОЛЕВИ ФРАНЦІЇ

Близько 1018 року під час перебування в Новгороді Великий князь Ярослав Володимирович узяв другий шлюб з Інгігердою, донькою шведського короля Олафа та княгині Естрід. Інгігерда після хрещення отримала християнське ім'я Ірина. Народила вона Ярославу Володимировичу шістьох синів та трьох доньок. Наймолодшу княжну Інгігерда народила близько 1028 року або на кілька років пізніше (у проміжку між 1028-м та 1032-м рр.), якій випало стати королевою Франції, що залишилася в історії під іменем Анни Київської або Анни Руської.

Разом зі своїми братами та сестрами княжна отримала хорошу освіту. Вона вивчала математику, граматику, зналася на історії та володіла грецькою мовою і латиною, уміла співати та малювати. Прямим доказом того, що Анна Київська володіла письмом, є її підпис на королівській грамоті 1061 року.

У палатах князя проходили культурні вечори, на яких виступали поети, скоморохи та музиканти. Про чарівну вроду і добре серце Анни ширились чутки по всій Європі. За свідченням джерел, молодша донька Ярослава Мудрого та Інгігерди була дуже вродливою: мала стрункий стан, виразне обличчя з великими ясними очима, колір волосся золотавого, жовто-гарячого відтінку. Вроду і привабливість княжна Анна успадкувала від своєї матері, шведської принцеси, котра «була безперечно красунею», як зауважено в «Сазі про Інвара Мандрівника».

Коли дочка виросла, князь став обирати для неї гідну партію. Ярослав був мудрим політиком і хотів за допомогою шлюбів власних дітей з європейськими монархами зміцнити зовнішньополітичні зв'язки. Ярослава Мудрого називали «тестем Європи», тому що сини його здебільшого одружувалися на європейських принцесах, старша донька вийшла за шведського, середня – за угорського короля. Десь 1048 року (точної дати невідомо) кияни довідались, що до міста наближається зарубіжне посольство від претендента на руку молодшої доньки Київського князя. Новим було те, що посольство прибуло із Франції – країни, розташованої за тисячі кілометрів від кордонів Русі.

Незабаром з'ясувалось, що на руку Анни претендував французький король Генріх I з династії Капетингів – «муж сильний зброєю та достойний

королівства». Генріху I на той час виповнилось трохи більше сорока років. Перша дружина Генріха померла, і політичне становище його було доволі нестабільним. Ситуація ускладнювалася тим, що з 1010 року німецький єпископ Бурхард Вормський видав декрет, який забороняв шлюби між родичами аж до сьомого коліна. За цих обставин було важко знайти наречену серед представниць сусідніх правлячих династій. Це було однією з причин того, що Генріх I звернув свій погляд на доньку правителя Русі з династії Рюриковичів, чутки про вроду і привабливість якої вже докотилися до Франції, та й шлюб із руською князівною мав укріпити його положення та надати підтримку могутньої держави.

Послами до Києва від короля Франції були: єпископ Готьє Савейр очолював посольство, разом з ним прибув єпископ Роже із Шалона, а також знатний вельможа – міністр королівського двору сеньйор Гослен де Шані.

Довго вагався князь. Припускають, що посередником в перемовинах між ними міг бути англійський принц Едуард Вигнанець, який з 40-х рр. XI століття перебував при дворі Ярослава Мудрого і мав широкі контакти зі знатними родинами Західної Європи.

Під час зустрічі з посланцями князь Ярослав Мудрий дав офіційну згоду на шлюб Анни з Генріхом I.

Подорож Анни Ярославни з Києва до Франції тривала близько двох місяців. Карети, вози, навантажені майном та скринями з посагом нареченої, під пильним наглядом озброєних вершників поволі рухались відомим торговельним шляхом, що з'єднував Русь із Західною Європою. Він пролягав через Житомир, Луцьк, Володимир (Волинський), Сандомир, Краків, Вроцлав, Прагу, Регенсбург, Кельн аж до земель Франції. По дорозі Анна Ярославна мала змогу кілька разів перепочити і зустрітись у Кракові з тіткою Марією-Добронею Володимирівною – дружиною польського короля Казимира I Відновителя та їхніми дітьми, своїми небожами.

Подолавши більше двох тисяч кілометрів, проїхавши майже через всю Східну Європу та вивчивши французьку мову, Анна приїхала в невеличке містечко Санліс, розташоване за 40 км від Парижа, який тоді поволі повертав собі статус столиці, втрачений наприкінці X століття. У Санлісі Анна Ярославна вперше зустрілася з Генріхом I.

Навесні 1051 року вона разом з королем вирушила звідти до Реймсу. Тут знаходився кафедральний собор і 19 травня, на Трійцю, відбулось вінчання та

коронація Анни Ярославни. За легендою, що вкоренилася в науково-популярній літературі, Анна Ярославна для вінчання привезла з Києва Євангеліє. У 22 роки Анна Ярославна стала королевою Франції. До речі, всі наступні королі аж до XIII століття, сходячи на престол, даватимуть клятву на цьому Святому Письмі. Книга має складну історію...

Після завершення церемонії гості вирушили до Архієпископського палацу, де в залі Тау вже були накриті столи, які ломились від напоїв та м'ясних страв. Весільні урочистості за давнім звичаєм завершувалися освяченням подружнього ложа.

Опісля урочистостей молода королева разом з чоловіком залишили Реймс.

Дівчина привезла із собою коштовні подарунки, серед яких були книги, інкрустовані коштовним камінням. Проте король не оцінив її старань, бо придворні не знали грамоти та не вміли читати. У Франції XI століття були освіченими лише священнослужителі. Більше того, Париж 1051 року не мав каналізації, був брудним і смердючим. Місцеві жителі викидали сміття з вікон на вулицю, не мились, бо вважали це смертним гріхом, та їли руками.

«У яку варварську країну ти мене послав; тут житла похмурі, церкви потворні і звичаї жахливі... Ти казав, що французи – розумний народ, а вони навіть письма не знають. Показала книжку королю. Він поморщився гидливо і каже: “Я не священник, щоб стільки читати! У нас в Європі жоден король читати не вміє”.

Уривок із листа Анни до батька

Щодня вона засинала з думкою, що завтра ж утече з цієї похмурої та брудної країни, але щоранку просиналась і мусила виконувати роль, яку поклали на неї батько та доля.

Тому королева вирішила виправити ситуацію та почала навчати грамоті короля та придворних, а також змусила їх користуватися виделками. Мудрість та дипломатичні якості, яким навчали її вдома, дозволили Анні завоювати прихильність не тільки французів, а й навіть Папи Римського Миколи II.

Ще більше укріпити своє становище на чужині допомогло народження спадкоємця. У першій половині 1053 року Анна Ярославна виконала свою жіночу місію: народила свого первістка Філіпа – спадкоємця французького престолу. Згодом Анна народила Генріху ще двох синів, один з них, Роберт, помер у підлітковому віці, а другий – Гуго – став одним із очільників Другого

Хрестового Походу, де під час битви дістав тяжке поранення стрілою в коліно, занедужав і незабаром помер. За деякими свідченнями, Анна Ярославна мала ще й четверту дитину – доньку Емму.

Стосунки у родині, скоріш за все, були позбавлені романтики. Переймаючись вирішенням нагальних державних справ і вплутуючись у безкінечні війни, Генріх I вів похідне життя, надовго залишаючи королівський двір і молоду дружину в одній із своїх резиденцій – в Мелені чи Санлісі, подарованих їй королем під час весілля.

Анна Ярославна – кмітлива освічена жінка, донька правителя величезної держави, швидко освоїлась із роллю французької королеви, опікувалась двором, вихованням дітей. Вона навчала їх грамоті, математиці, іноземним мовам, а також співу і малюванню, вдосконалювала свої знання латини і навчалась розмовляти романським діалектом. Анна Ярославна легко знаходила мову як з придворними дамами, так і з прислугою.

Анна Ярославна відзначалась побожністю: регулярно відвідувала богослужіння, допомагала злиденним, обдаровувала церкви та монастирі. Близько 1062 року вона, продавши частину своїх маєтностей, заснувала в Санлісі духовний заклад – абатство.

У Санлісі збереглася каплиця Милості (XI століття), що входила до комплексу будівель абатства, заснованого Анною Ярославною. На її порталі після французької революції було встановлено скульптуру молодої жінки-королеви з довгими косами зі скіпетром в правій руці і моделлю збудованою нею церкви, яку вона тримає в лівій руці. На постаменті був напис: «**Анна Руська, королева французька, засновниця собору в 1060 році**». У наші дні його підкорегували, змінивши ім'я королеви на «**Анна Київська**».

1059 року Генріх I, здоров'я якого було підірване постійними фізичними навантаженнями та відсутністю належних побутових умов під час безкінечних походів і війн, оголосив про свій намір коронувати Філіпа – свого семирічного первістка. Процедура помазання відбулася в Реймському соборі в день Святої Трійці.

У серпні 1060 року від серцевого нападу Генріх I Капетинг раптово помер. Генріх I, передбачаючи це, ще за життя висловив побажання, щоб регент-опікуном малолітнього короля став його дядько – граф Бодуен V Фландрський, який був досвідченим і мудрим політиком.

Ставши вдовою, Анна зберегла за собою титул королеви, залишилась поряд з сином Філіпом і підписувала деякі документи разом з ним. Один з них, наданий Суансонському абатству 1063 року, затверджений підписом, виконаним кириличними літерами: «АНФ РЪННА», тобто «**Анна Королева**». Це один із найдавніших зразків давньоруської писемності, який дійшов до наших днів.

Все йшло своєю тихою ходою, поки в життя тридцятирічної королеви не прийшло кохання. Симпатія, яка зародилась ще за життя короля, переросла у велике кохання. У 1062 році Рауль де Крепі (пізніше «граф де Валуа») був опонентом Генріха I. Його називали «дияволом» – не боявся нікого: ні Бога, ні короля, ні диявола. Припускали, що ще за життя Генріха I між Раулем де Крепі, зрілим мужчиною, живим втіленням рицарських рис, і Анною Ярославною, молодою привабливою жінкою, яка до того ж відрізнялась від жінок, які її оточували, своєю освіченістю та розумом, зародилась взаємна симпатія чи навіть встановились особливі стосунки.

Хоча він був одружений, граф без тями покохав Анну Ярославну та викрав королеву під час її прогулянки в Санліському лісі (мабуть, з її дозволу). Саме в цьому місті (Санлісі) у 1065 році вона збудувала Монастир Святого Вікентія. Він привіз королеву до свого родового замку в Крепі та випроводив звідти свою законну дружину, звинувативши її в перелюбі. Після чого взяв шлюб з Анною Ярославною. Це спричинило великий скандал. Законна дружина графа Елеонора не стерпіла такої ганьби і написала листа Папі Римському. Оскільки Папа Микола II раніше листувався з королевою Франції, він вимагав від Анни розірвати ганебний союз та повернутися до Парижа, а Рауля VI відлучив від церкви. Анна проігнорувала цей лист і залишилася в родовому замку разом з чоловіком.

Припускають, що папський вирок був тимчасовий і не стосувався французької королеви. Щоправда, після другого шлюбу репутація Анни була суттєво підірвана, після чого вона втратила політичний вплив при дворі.

У 1066 році у віці чотирнадцяти років був коронований Філіп I. Згодом він одружився з Бертою Фрайзінченською, і Франція отримала нову королеву. Анна всіяко допомагала синові, не дивлячись на скандал і відсутність, мала суттєву вагу у вирішенні державних справ. Її підпис, як і раніше, постійно фігурував у документації.

Восени 1074 року Рауль де Крепі помер. Після смерті другого чоловіка Анна Ярославна залишилась на самоті. З того часу її ім'я лише один раз зустрічається в офіційних документах – на акті про підтвердження дозволу про заснування монастиря, де її означено «**матір'ю короля Філіпа**». Історики вважають, що саме цього року Анна Київська померла.

Джерела не повідомляють про останні роки життя цієї славетної жінки. На думку Філіпа Делорма, вони проминули в абатстві Святого Мавра в містечку Верней-Летан неподалік від Мелена.

КОРОЛЕВА АННА ЯРОСЛАВНА — КИЇВСЬКА. ЧИЯ ВОНА?

Спростування «фейків», «штампів», нових «спекуляцій».

Анна Київська — це ім'я добре відоме не тільки в Україні, а й загалом у Європі. Дочка великого князя Київської Русі Ярослава Мудрого та дружина французького короля Генріха I. Вона зіграла помітну роль у Франції, а її нащадки в майбутньому правили в країнах Європи та належали до відомих аристократичних родів.

В наші часи вона стала чи не найпопулярнішою історичною постаттю.

Такою її зробили сучасні політики і піарники, вважає історик та провідний екскурсовод Національного заповідника «Софія Київська» Олександр Тіточка.

Тож спростуємо найпоширеніші «штампи», «міфи» нові «спекуляції» довкола Анни Київської.

- Анна Ярославна – російська княжна.

Не «русская», а руська, наголошує історик Олександр Тіточка. Він пояснює: на той час ще не було ані Росії, ані російської ідентифікації, тому вона не могла мати російського коріння.

«Росія зберігає лише за собою монопольне право називатися нащадком Київської Русі. Тому й Анна у них «русская» княжна, ледь не московська, хоча перша літописна згадка про Москву з'являється лише у 1147 році. Політична нація як інструмент, як інститут з'являється лише у ХІХ-му столітті. І самоідентифікація людей була на той час саме за конфесійною ознакою, а не за етнічною. Вона була Анною із Русі, або руською з м'яким знаком і однією «с», або з Києва. Разом із тим, вона б дійсно здивувалася, якби її назвали Анною українською».

- Анна Ярославна одружилася з уже пристарілим Генріхом I.

Це твердження неправдиве. Якщо шлюб між ними відбувся в 1049 р., то Генріху I було лише 40-41 рік. Якщо ж вони одружилися в 1051 р., то нареченому було би, відповідно, на два роки більше.

- Анна привезла до Франції Євангеліє, на якому відтоді присягали всі королі, так зване Реймське Євангеліє.

Поширеною є теза про те, що священний коштовний манускрипт, писаний слов'янськими буквами, так зване «Реймське Євангеліє», на якому присягали французькі королі, був привезений до цієї країни саме Анною Ярославною у якості посагу серед інших коштовностей.

Анна Ярославна – дочка заможного руського правителя, яка їхала в далеку країну з дорогими подарунками. Вона могла везти подібну книгу. Однак, на жаль, є підстави сумніватися в тому, що «Реймське Євангеліє» потрапило до Франції у середині XI ст. і завдяки Анні.

Існує гіпотеза, що насправді, цей старовинний манускрипт постійно знаходиться на території Франції лише з середини XVI ст. Відомо лише те, що він був переданий імператором Священної Римської імперії Карлом IV в середині XIV ст. Емауському монастирю в Празі, потім був вивезений гуситами до Константинополя, а вже звідти через Італію потрапив до Франції. Присягати на ньому могли королі лише з кінця XVI ст. Отож, приналежність Євангелія Анні цілком можлива, але дискусійна.

- Віросповідання Анни Київської.

1054 роком фіксується офіційне визнання існування двох обрядів християнського віровчення, першопричиною якого була суперечка між константинопольським патріархом Фотієм та папством за верховенство у християнському світі.

Аж до падіння Візантійської імперії 1453 року православ'я і католицизм вважались двома обрядами єдиного тіла християнської церкви. І лише у XV ст. сформувався обряд переходу однієї з них в іншу.

Побожність Анни відзначалася всіма західноєвропейськими сучасниками, зокрема, й духовними особами. Саме вона сприяла розвитку релігійних установ, брала участь у заснуванні церков і монастирів у Франції, зокрема, церкви святого Вінсента, де її щорічно поминають 5 вересня. Якби вона дотримувалася іншої релігійної обрядності, це могло б бути витлумачене як відступ від істинної віри.

- Анна Ярославна навчила писати і читати всю Францію і Європу.

Називати себе Анною Ярославною Рюрикович вона не могла, бо це традиції вже XIX-го століття – прізвище і по-батькові на «-вич».

Західна Європа на той час мала міцні традиції латинської писемності, що лишилися їй у спадок від Римської імперії, каже історик. І на той час – майже п'ять століть державності. Тому твердження, що Анна зробила Європу письменною, є помилковим.

- У королеви був власний герб.

Ствердження про те, що в Анни Ярославни був так званий герб, може належати лише до уявно-мнимих, бо в XI-му столітті гербів ще взагалі не існувало. Хоча цей міф уже давно аргументовано відкинутий, ще досі довкола породжуються нові спекуляції. Вочевидь, бажання вірити, що в Анни був власний герб, лишається жагучішим від бажання знати правду.

- Анна надсилала листа батькові Ярославу Мудрому.

«Лист», який нібито Анна написала Ярославу Мудрому, не відповідає ані реаліям XI-го століття, ані стилеві написання, наголошує експерт. У ньому Франція описується як відстале утворення. А зважаючи на те, що його «віднайшли» у XIX-му столітті, і найактивніше просуває Росія, – стає очевидним, що інформаційна війна розпочалася ще кілька століть тому.

- Французи завжди дуже любили й шанували королеву Анну.

Це є перебільшенням, особливо тоді, коли Анна Ярославна вдруге одружилася. Та й думка про те, що княжна Анна під час правління чоловіка, а потім сина була провідним політиком теж є великим перебільшенням.

Звичайно, вона була активнішою за інших жінок, але не найяскравішою політичною постаттю того часу. Експерти зауважують, що шлюб на тодішній час був дієвим способом отримати надійних союзників.

Так, Анна відіграла роль у політичному житті насамперед через те, що жінки на той час взагалі були не зацікавлені в політиці, а Анна проявляла себе в цій царині. І тому її сучасників це дійсно дивувало, вони відзначали її певну активність у цьому. Це й заснування монастирів, і пожертви, і листування з відомими людьми того часу, наприклад, Папою Римським. Тому її сучасники були схильні до того, щоб усе-таки перебільшити її значення і показати її як політичну особистість Європи того часу.

- Титул «королеви Франції був мрією жінок Європи, а для Ярослава Мудрого – справжньою удачею.

Не варто ідеалізувати титул «королева Франції», бо все, що належало французькому королеві в 11-му столітті, – це Париж і його околиці, зауважує експерт. Та й для Ярослава Мудрого цей шлюб не надавав великих переваг, бо тодішня Франція не була зоною інтересів Київського князя. Інші «шлюбні угоди» дочок Ярослава Мудрого з представниками Польщі, Угорщини, Норвегії, Візантії були значно вигідніші для нього.

«Майже всі васали її чоловіка Генріха I були вороже проти нього налаштовані, мали значно більше політичних важелів, авторитету, земель, зброї і грошей. **Не можна сказати, що для князя Ярослава це була якась удача – видати дочку за французького короля. Це була для нього буденна справа, не першочергова річ.** З'явився цей претендент, можна було налагодити ще одну лінію дружніх зв'язків – то чому б це не зробити? Усе-таки Франція перебувала на великій відстані від Русі, і тому якихось дуже спільних інтересів чи конфліктів між цими країнами не могло бути на той час. Ярослава більше цікавили речі, пов'язані з інтересами його держави, з землями, які межували з Київською Руссю», – каже Тіточка.

- Анна була регентом при Філіпі I після смерті чоловіка.

Це твердження є частково правдивим. Хоча офіційно визнаним регентом був граф Балдуїн Фландрський, але авторитет Анни був дуже високий і вона здійснювала безпосередній вплив на сина та французьку політику.

Проте після одруження з Раулем де Крепі в 1061/1063 рр. повага до неї була підірвана, вона майже весь час проводила в замку другого чоловіка, вплив її на сина став обмеженим, згадки про неї майже зникають з державних документів.

Як бачимо, **Анна Київська – легендарна особистість**, овіяна легендами та міфами. Вона лишила по собі величезну монаршу династію, вона була гідним представником України та світлом тогочасної Європи...

ЦІКАВІ ФАКТИ

- У Києві Анна займалась переписуванням книжок для бібліотеки.
- На Реймському Євангеліє, яке привезла Анна та на якому присягала на вірність Франції під час коронації, довгий час присягали французькі монархи, навіть не знаючи якою мовою написана книга.
- За грамотність недоброзичливці часто називали її відьмою.
- Була єдиною жінкою, яка листувалася з Папою Римським Миколою II.
- Під першим пам'ятником королеві у місті Санліс був напис «Анна руська, королева Франції». У вересні 1996 року напис було змінено на «Анна київська, королева Франції».
- Мало хто знає, але у Анни та Генріха окрім синів була і дочка, звали її Едігна. У 1074 році її старший брат і король Філіп I вирішив видати її заміж. Дівчина була проти цього і втекла з Парижа. Вона знайшла прихисток у баварському містечку Пух. Там вона прожила все своє життя, навчала дітей та лікувала хворих. За ці добрі справи у 1600 році католицька церква проголосила її – Едігнуою блаженною. Святі мощі онуки Ярослава Мудрого знаходяться у церкві-каплиці містечка Пух, за 30 км від Мюнхена. Люди і досі приходять до неї, просять допомоги та сил у боротьбі з хворобами.

БІБЛІОГРАФІЯ

Анна Ярославна – королева Франції : історичний життєпис

1. **Абліцов, В.** Анна Ярославна / В. Г. Абліцов // Київ. Енциклопедія. – Київ : Фенікс, 2016. – С. 14-15 : фото.
2. **Анна Київська, королева Франції** // Видатні жінки української історії : біогр. нариси на тлі історичних подій. – Київ : Балтія друк, 2020. – Кн.1: X-XVIII ст. – С. 23 – 40 : фото, іл.
3. **Анна Ярославна** // Видатні постаті в історії України IX-XIX ст. : короткі біогр. нариси. Історичні та художні портрети. – Київ : Вища школа, 2002. – С. 32 – 35 : фото.
4. **Анна Ярославна** // Історія України в особах : давньоруська держава. – Київ : Україна, 1996. – С. 87-92.
5. **Анна Ярославна** // Історія України в особах IX-XVIII ст. – Київ : Україна, 1993. – С. 68-73.
6. **Анна Ярославна** // Кияни : біогр. словник. – Київ : Фенікс, 2004. – С. 11 : іл.
7. **Анна Ярославна** // Пушкарева Н. Л. Женщины Древней Руси. – Москва : Мысль, 1989. – С. 23-25. – (Библиотечная серия).
8. **Анна Ярославна** // Русский биографический словарь. – Санкт-Петербург, 1900. – Т. 2. – С. 193.
9. **[Анна Ярославна]** // Склярєнко В. М. 1000 фактів про Україну. – Харків : ТОВ Бібколектор, 2013. – С. 16-17 : фото.
10. **Анна Ярославна** // Советский энциклопедический словарь / А. М. Прохоров (гл. ред.). – Москва : Советская энциклопедия, 1984. – С. 60.
11. **Анна Ярославна** // Ткаченко А. Ф. Знаменитые украинцы. – Киев : Аристей, 2005. – С. 6-8.
12. **Анна Ярославна** // Энциклопедический словарь : в 86 т. – Санкт-Петербург. : Ф. А. Брокгауз, И. А. Ефрон, 1890–1907. – Т. I. – С. 792.
13. **Анна Ярославна** (бл. 1024-78) // Український енциклопедичний словник : в 3-х т. – Київ : УРЕ, 1966. – Т. 1 : А– Кабарга. – С. 81.
14. **Анна Ярославна** (бл. 1024 – після 1075) // Енциклопедія Українознавства / [голов. ред. В. Кубійович]. – Львів : Наукове товариство ім. Т. Шевченка, 1993. – Т. 1: [Абаза - Голов'янка]. – С. 47 : іл., портр:

15. **Анна Ярославна** (бл. 1024 – після 1075, не пізніше 1089) – середня донька київського князя Ярослава Мудрого // Київ = Kyiv : енциклопед. вид. / [авт. кол.: Н. П. Барановська та ін. ; фото О. Бордуніса та ін.]. – Київ : Альтернативи, 2001. – С. 53 : іл.
16. **Анна Ярославна** (між 1024 і 1032-1075) : королева Франції // 100 найвідоміших українців. – Київ : Автограф ; Орфей, 2005. – С. 35-37 : фото.
17. **Анна Ярославна** (нар. між 1024 і 1032- після, можливо 1075) – дочка великого київського князя Ярослава Мудрого // Ілюстрована енциклопедія історії України : в 3-х т. / авт. тексту О. Кучерук ; іл. та худож. оформ. Л. Голембовської, С. Голембовської, С. Білостоцького. – Київ : Спалах, 2004. – Т. 1 : Від найдавнішого часу до кінця 18 ст. – С. 7 : фото.
18. **Анна Ярославна** (род. между 1024 и 1032 г.- ум. ок. 1075 г.) : дочь Ярослава Мудрого, супруга короля Франции Генриха I, регентша при малолетнем сыне-короле Филиппе I // 100 знаменитых женщин Украины. – Харьков : Фолио, 2006. – С. 14-19.
19. **Анна Ярославна** (1024/1032/1036-1076/1079) // С. Удовик Знаменитые киевляне. – Киев : Ваклер, 2017. – С. 8 : фото.
20. **Анна Ярославна** (1032 - після 1075) // М. Котляр Шляхами віків : довідник з історії України. – Київ : Україна, 1993. – С. 38.
21. **Анна Ярославна** (1032-після 1075) – середня дочка Ярослава Мудрого // Малий словник історії України : довід. видання / В. Смолій, С. Кульчицький, О. Майборода та ін. – Київ, Либідь, 1997. – С. 42.
22. **Анна Ярославна** (у фр. джерелах Агнеса) // Універсальний словник-енциклопедія / керів. проекту О. Коваль, ред. М. Попович [та ін.]. – Київ : Ірина, 1999. – С. 62.
23. **Анна Ярославна** : [украинская княжна, королева Франции] // Ткаченко А. Знаменитые украинцы. – Киев : Аристей, 2005. – С. 6-8.
24. **Анна Ярославна**, королева французька // О. Луговий (Олександр Овруцький-Швабе). Визначне жіноцтво України : істор. життєпис. – Київ : Дніпро, 1994. – С. 43-44.
25. **Анна Ярославна** – королева Франції // Висоцький С. О. Княгиня Ольга і Анна Ярославна – славні жінки Київської Русі. – Київ : Наук. думка, 1991. – С. 67- 88 : фото, іл.
26. **Анна Ярославна** у Києві. Русь після княгині Ольги. Родина Анни, її брати і сестри // Висоцький С. О. Княгиня Ольга і Анна Ярославна – славні жінки Київської Русі . – Київ : Наук. думка, 1991. – С. 51- 67 : фото, іл.

27. **Бабуся** французьких королів // Кучерявий, О. UAsports/UAспорт : історія України написана мовою спорту / О. Кучерявий, А. Лемиш. – Київ : [ФОП Мазур А. В.], 2021. – С. 120-121 : фото, іл.
28. **Баландін, Ф.** Анна Ярославна, президент Макрон та інші офіційні особи / Федір Баландін // Дзеркало тижня. – 2017. – 3-9 червня (№ 21). – С. 14.
Наведено історичні факти про Анну Ярославну та розглянуто, як в Україні популяризуються історичні знання.
29. **Богуславська, К. П.** Від «трьох братніх народів» до «повернення в європейську родину»: постать Анни Ярославни в історичній політиці України / К. П. Богуславська // Наукові записки НаУКМА. Серія: Історія і теорія культури. – 2019. – Т. 2. – С. 5–13.
У статті досліджено комеморативні практики навколо постаті Анни Київської, що сформувалися після 2014 р., а також те, яким чином вони легітимізують та підсилюють євроінтеграційний курс України. Оцінено перспективи подальшого розвитку комеморативних практик навколо постаті Анни Ярославни у світлі нещодавнього закріплення тези про "європейську ідентичність" українського народу в Конституції.
30. **Борисенко, В.** Анна Ярославна / В. Борисенко // Українки в історії / [за заг. ред. В. Борисенко ; вступ. ст. І. Дзюби]. – Київ : Либідь, 2004. – С. 30-32 : іл.
31. **Борщак, І.** Анна Ярославна – Королева Франції / Ілько Борщак // Стара Україна. – 1925. – № 6. – С. 99-104.
Статтю історика, публіциста й літературознавця Іллі Борщака (1892-1959) присвячено княгині Анні Ярославні – дочці великого князя кийвського Ярослава Мудрого. Описано життя Анни Ярославни у Франції, повідомлено про знахідку її могили. Текст доповнено портретами Анни Ярославни, її автографом та гербом.
32. **Витяги** з давньоруських і французьких джерел про княгиню Ольгу та Анну Ярославну // С. О. Висоцький Княгиня Ольга і Анна Ярославна – славні жінки Київської Русі . – Київ : Наук. Думка, 1991. – С. 89-99.
33. **Герей, В.** Анна королева : таємниці і загадки долі / Василь Герей // Чумацький шлях : наук.-попул. журн. – 2018. – № 1. – С. 2-5 : іл.
34. **Голубовский, П.** Новые исследования о жизни Французской королевы Анны Ярославны / П. Голубовский // Киевская старина. – 1886. – Т. 54. – С.12-16.
35. **Голинська, О.** В гостях у Анни Ярославни / Ольга Голинська // Культура і життя. – 2013. – 24 трав. (№ 21). – С. 7 : фото.
Стаття розповідає про спільні сторінки історії України, Києва з Францією та іншими європейськими державами.

36. **Голованенко, В.** Заміжжя Анни Ярославни : [одна з трьох доньок Ярослава Мудрого] / В. Голованенко // Науковий світ. – 2002. – № 1. – С. 30. – (Маловідоме про відоме).
37. **Горбенко, С.** Королівський некрополь в церкві аббатства Сен-Дені та королева Франції Анна Ярославна // Історія релігій в Україні : наук. щоріч. / Ін-т релігієзнавства, Львів. від-ня Ін-ту укр. арх. та джерелознавства ім. М. Грушевського НАН України, Від-ня релігієзнавства ін-ту філософії ім. Г. Сковороди НАН України. – Львів : Логос, 2004. – Кн.1. – С. 202-212.
38. **Грабовський, В.** Киянка, королева Франції / В. Грабовський // Урядовий кур'єр. – 2003. – 8 трав. (№ 84). – С.19.
39. **Гусев, В.** Анна Ярославна, загадки судьбы / В. Гусев, Ю. Калинин // День. – 1999. – № 161. – 3 сент.
40. **Гусев, В.** Київська княжна Королева Франції / В. Гусев, Ю. Калинин // Палітра педагога. – 2002. – № 2. – С. 3-4.
41. **Висоцький, С. О.** Княгиня Ольга і Анна Ярославна – славні жінки Київської Русі / С. О. Висоцький. – Київ : Наук. думка, 1991. – 104 с. : іл.
42. **Делорм, Ф.** Анна Київська. Дружина Генріха I / Філіпп Делорм ; [пер. з фр. І. Рябчія]. – Київ : Laurus, 2016. – 208 с. : іл., портр.
43. **Дочь** Ярослава Мудрого – французская королева // Юность. – 1997. – № 3. – С. 80-84.
44. **Дробаха О.** З Вишгорода – у королеви Франції. Що ми знаємо про Анну Ярославну? / Олександр Дробаха // Україна молода. – 2005. – 22 черв. (№ 13). – С. 6.
45. **Железный А.** Подпись Анны, французской королевы : но Анной ли звали ее – среднюю дочь Ярослава Мудрого / А. Железный // Київський регіон. – 2004. – 4-10 листоп. (№ 39). – С. 19.
Історичні факти життя і шлюбу дочки князя. Результати дослідження.
46. **Кобиліух В. О.** Анна Ярославна : загадки долі / В. О. Кобиліух // Українське слово. – 2004. – 7-13 лип. (№ 28). – С.12.
47. **Королев, А.** Ярославна, королева Франции : [київська княжна народила майбутнього короля Франції Філіпа I] / А. Королев // Київ. Телеграф. – 2003. – 27 окт. – 2 нояб. (№ 39). – С. 13.
48. **Котляр, М.** Анна Руська, королева французька [XI ст.] / М. Котляр // Віче. – 1993. – № 6. – С. 136-140.
49. **Котляр, М. Ф.** Анна Ярославна // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Ін-т історії України НАН України. – Київ : Наук. думка, 2003. – Т. 1 : А – В. — С.115.

50. **Котляр, М.** Анна Ярославна / М. Котляр // Малий словник історії України / [В. А. Смолій, С. В. Кульчицький, О. М. Майборода та ін. ; редкол.: В. А. Смолій (відп. ред.) та ін.]. – Київ : Либідь, 1997. – С. 42.

51. **Кралюк, П.** Анна Київська та Реймське Євангеліє / П. Кралюк, В. Лавренчук, Ф. Баландін // Нова педагогічна думка : наук.-метод. журн. – 2021. – № 2(106). – С. 100-105.

У статті розглядаються відомості, що стосуються Реймського Євангелія, яке використовувалося при коронації французьких монархів. Утверджується думка, що цю пам'ятку писемності до Франції привезла Анна Київська, дочка князя Ярослава Мудрого, що стала французькою королевою в середині XI ст. Саму ж Анну французькі документи іменують не лише русинкою, а й скіф'янкою. У статті також розглядаються дві можливі версії походження Реймського Євангелія – чеська й київська. Доведено, що лінгвістичний аналіз цієї пам'ятки дає підстави стверджувати про її київське походження. Висловлюється гіпотеза, що Анна Київська везла Реймське Євангеліє до Франції як частину свого посагу.

52. **Кралюк, П.** Донька Великого князя : європейські шляхи королеви Анни Київської / Петро Кралюк // День. – 2020. – 21-22 лютого (№ 32-33). – С. 21; 28-29 лютого (№ 37-38). – С.20 : фото.

53. **Кралюк, П.** Шлях королеви: реконструкція маршруту Анни руської з Києва до Франції / П. Кралюк, В. Лавренчук, Ф. Баландін // Нова педагогічна думка : наук.-метод. журн. – 2022. – № 2(110). – С. 62-67.

У статті здійснюється реконструкція шляху київської княжни Анни, дочки Ярослава Мудрого, із Київської Русі до Франції. Метою поїздки було не лише одруження Анни Київської із французьким королем Генріхом I, їхній шлюб у Реймському соборі та коронація, а й дипломатична місія, зокрема налагодження релігійно-культурних, економічних і політичних зв'язків між Києвом та іншими європейськими державами. Писемні джерела, досліджені у статті, детально висвітлюють інформацію про маршрут, міста і країни, через які пролягав шлях княжни, а також про стосунки правителів держав та окремих земель із Київською Руссю.

54. **Кралюк, П.** Шлях Анни Ярославни на Захід, «сім'я-держава» Ярослава Мудрого і європейський контекст / П. Кралюк, В. Лавренчук, Ф. Баландін // Академічні студії. Серія: Гуманітарні науки. – 2021. – Вип. 2. – С. 40-67.

Стаття присвячена дослідженню ролі, місця та місії особистості Анни Ярославни та її іменитої родини в історії європейської цивілізації, принагідно простежено середньовічні династичні зв'язки в країнах Центральної та Західної Європи, відчутний безпосередній вплив на тогочасні історичні та політичні процеси самого Ярослава Мудрого, детально та скрупульозно на основі різноманітних давніх писемних джерел проаналізовано всі гіпотези й відстежено найімовірніший шлях майбутньої королеви Франції з Києва до Парижа, зроблено спробу найлогічнішого пояснення версій походження однієї з найдавніших писемних пам'яток старослов'янського світу – Реймського Євангелія.

55. **Крутенко, Н. Г.** Анна Ярославна = Anne de Kyiv : [істор.-літературна мистецтвознавча розвідка] / Н. Крутенко ; [пер. з фр. М. Маурітссона, Д. Чистяка]. – Київ : ПУЛЬСАРИ, 2011. – 140 с. : іл. – (Українці у світовій цивілізації).

Ця книжка – перше ґрунтовне дослідження життя Анни Ярославни. Автор пропонує цікаву розмову про непросту долю французької королеви слов'янського походження. Вперше у контекст життєпису вводяться питання генеалогії королеви Анни, долю її бібліотеки. Книжку проілюстровано творами образотворчого мистецтва, серед яких чимало раритетних, досі ніде не репродукованих.

56. **Крутенко, Н.** Анна Київська – королева Франції : до проблеми висвітлення життєпису / Н. Крутенко // Всесвіт. – 2001. - № 5/6. – С. 148-157.

57. **Крутенко, Н.** Відомі «невідомі» портрети французької королеви [Анни Ярославни] / Н. Крутенко // Київ. – 2001. – № 5/6. – С. 186-190.

58. **Крутенко, Н.** До питання про родовід Анни Ярославни (мистецтвознавчий аспект) / Н. Крутенко // Київська старовина. – 2002. – № 1. – С. 120-128.

Висвітлено життєвий шлях Анни Ярославни, дочки Ярослава Мудрого - дружини французького короля Генріха I, а також трьох їх синів - Філіппа I, Філіппа II, Людовика IX Святого.

59. **Крутенко, Н.** Князівна Київська, королева Франції / Н. Крутенко // Кияни : Люди. Події. Дати . – 2002. - № 1 /2. – С. 50-56 : фото.

60. **Кулинич, Д.** Анна Ярославна, королева Франції // Вопросы истории. – 1967. – № 2. – С. 2, 17-221.

61. **Луговий, Ол.** Визначне жіноцтво України : істор. життєписи / Ол. Луговий. – Київ : Ярославів Вал, 2007. – 268 с.

62. **Луняк, Є.** Анна Руська - королева Франції в світлі історичних джерел : монографія / Є. Луняк. – Київ ; Ніжин : Міланік, 2010. – 113 с. - Бібліогр.: с. 93-94.

На підставі історичних джерел, в тому числі тих, що раніше не використовувалися у вітчизняній історіографії, розкрито та проаналізовано життєвий шлях і діяльність королеви Анни, дочки великого київського князя Ярослава Мудрого, що правила у Франції в XI ст. Наведено документальні свідчення, які стосуються її біографії. Подано результати комплексного дослідження середньовічних свідчень про Анну Ярославну, які дозволяють по новому переглянути її життєпис і спростувати низку історичних міфів, що накопичились в історіографії стосовно цієї постаті. Наведено латинські джерельні свідчення та їх переклади українською мовою, а також фрагменти з французьких історичних праць доби пізнього середньовіччя з даних проблем.

63. **Луняк, Є. М.** Анна Руська - королева Франції : [монографія] / Є. М. Луняк. – Київ : Книга, 2012. – 203, [4] с. – Бібліогр.: с. 200-203.

На основі історичних джерел, в тому числі тих, що раніше не використовувалися у вітчизняній історіографії, розкрито та проаналізовано життєвий шлях і діяльність королеви Анни - дочки великого київського князя Ярослава Мудрого, що правила у Франції в XI ст. Наведено документальні свідчення, які стосуються її біографії. Здійснено ґрунтовний аналіз усього комплексу середньовічних свідчень про Анну Ярославну, що дозволило по-новому переглянути її життєпис і спростувати ряд історичних міфів, які зустрічаються в історіографії цієї постаті.

64. **Луняк, Є. М.** Анна Ярославна : деміфологізація образу / Є. М. Луняк // Гуманітарний журнал. – 2010. – № 1-2. – С. 86-92.

Автор простежує еволюцію французьких історичних досліджень, а також розвиток української та російської історіографій про Анну Ярославну (Анну Руську, Анну Київську) королеву Франції в XI ст.

65. **Луняк, Є.** Еволюція образу Анни Ярославни у французькій та вітчизняній історіографіях / Є. Луняк // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Історія. – 2011. – Вип. 104. – С. 33-35.

Автор простежує еволюцію французьких історичних досліджень, а також розвиток української та російської історіографій про Анну Ярославну (Анну Руську, Анну Київську) королеву Франції в XI ст.

66. **Луняк, Є.** Еволюція образу Анни Ярославни у французькій та вітчизняній історіографіях / Євген Луняк // Київська старовина. – 2011. – № 1. – С. 3-12.

Анна Ярославна – київська княжна, донька Ярослава Мудрого відіграла важливу роль в історії Франції. Вона відзначалася надзвичайним розумом, брала активну участь в духовному житті суспільства, виступаючи в ролі фундаторки та меценатки багатьох монастирів і церков Франції.

67. **Лярош, М.** Анна Київська, королева Франції : історія і легенди / Мішель Лярош, Іван Рябчий ; [пролог, передм. Ф. Баландіна ; післям. М. Хонди]. – Київ : Саміт-книга, 2021. – 140 с. : іл.

Історико-релігійне дослідження є логічним продовженням культу королеви серед українців на європейському континенті. Книжка пропонує розгляд можливості канонізації Анни Київської. Розповідь про життя королеви Франції розпочинається з аргументів наукових, історичних та завершується традиційною розповіддю.

68. **Мартен, Э.** Капетинги. История династии (987-1328) / Э. Мартен, Ф. Менап, Б. Мердриньяк, М. Шавен ; пер. с франц. М. Ю. Некрасова, А. Ю. Карачинского. – Санкт-Петербург : Евразия, 2017. – С. 18.

69. **Мельников, Е.** О языке и графике подписи Анны Ярославны // Славянское языкознание : сб. ст. – Москва, 1959. – С. 113-119.
70. **Мусин, А.** Анна Киевская: между историографией и историей / А. Мусин // Княжа доба : історія і культура. – 2014. – Вип. 8. – С. 145-172.
Дается анализ обширной историографии и публицистики и малочисленных письменных источников о браке Анны и ее судьбе после смерти Генриха Капетинга.
71. **Назаренко, А.** Генрих I и Анна Ярославна // Древняя Русь в свете зарубежных источников / М. Бибииков, Г. Глазырина, Т. Джаксон и др.; под ред. Е. Мельниковой. – Москва : «Логос», 1999. – С. 353-358.
72. **Небелюк, М.** Анна Ярославна. Українська княжна на королівському престолі Франції в XI ст. – Paris-Lyon: S.C.I.P., 1952. – 57 с.
73. **Небелюк, М.** Анна Ярославна. Українська княжна на королівському престолі Франції в XI сторіччі / Мирослав Небелюк . – Paris, Lion : ÉDITIONS S.C.I.P., 1952. – 57 с.
74. **Нікітенко, Н. М.** Анна Ярославна та її автографи на стіні Софії Київської / Н. М. Нікітенко, В. В. Корнієнко // Сіверщина в історії України : зб. наук. пр. – Київ : Глухів, 2010. – Вип. 3. – С. 93-98.
В процесі планомирного дослідження епіграфіки київського Софійського собору на фресці з образом св. Пантелеймона були виявлені два записи з іменем „Ана”. Вивчення особливостей їх розташування в межах архітектурного об’єму собору, а також палеографічних характеристик при порівнянні динаміки почерку авторки записів та власноручного підпису Анни Ярославни на грамоті Суассонському абатству, дозволили встановити, що саме вона може вважатись авторкою цих двох графіті.
75. **Нікітенко, Н. М.** Уславлення родини Володимира Великого у фресках княжих хорів Софії Київської / Н. М. Нікітенко, В. В. Корнієнко // Із Києва по всій Русі : зб. матеріалів наук. богослов.-істор. конф., присвяченої 1025-літтю Хрещення Київської Русі-України, 15 трав. 2013 року. – Київ : [Київська православна богословська академія], 2013. – С. 152-168 : іл.
76. **Орлова, О.** Чотири князівни : [для молодшого шкільного віку] / Олександра Орлова ; іл. Анни Сурган. – Київ : Портал, 2021. – 6 с. : іл.
77. **Осипчук, Д.** Историк Вячеслав Корниенко: «В софийском соборе я обнаружил автографы знаменитой княжны Анны Ярославны, ставшей впоследствии королевой Франции» // Факты и комментарии. – 2010. – 24 марта.
78. **Полонська-Василенко, Н. Д.** Історія України : [у 2-х т.] / Наталія Полонська-Василенко ; [вступ. ст. В. Ульяновського]. – Київ : Либідь, 1995. – Т. 1 : До середини XVII століття. – С.128, 129, 253.

79. **Приймак М.** «Найчарівніша, найкраща серед жінок Франції» : до 980-річчя від дня народження Анни Ярославни // Столиця. – 2004. – 30 січ.–5 лют. (№ 5). – С.22.
80. **Пушкарева, Н. Л.** Женщины Древней Руси / Н. Л. Пушкарева. – Москва : Мысль, 1989. – 287 с. : (16) л., ил.
Ця книга розповідь про видатних давньоруських жінок, які брали участь у суспільному та політичному житті Русі.
81. **Семака, Л.** Анна Ярославна : (между 1024 и 1032-1075) / Л. Семака // 100 великих украинцев. – Москва : Вече ; Киев : Орфей, 2002. – С. 35-37.
82. **Семенкова, Т.** Судьба русской царевны Анны Ярославны / Т. Семенкова // Наука и жизнь. – 2004. – № 5. – С. 84-89.
83. **Сент-Емур де Ке, граф.** Анна Русинка, королева Франції і графиня Валюа / Граф де Ке де Сент-Емур ; пер. з фр. Івана Франко. – [Київ] : [АТ «Обереги»], [1991]. – 36 с.
84. **Стрельник М. О.** Анна Ярославна : (між 1024 і 1032-1075 рр.) / М. О. Стрельник // 100 видатних українців. – Київ : Арій, 2006. – С. 32-35 : іл.
85. **Таємниці бібліотеки княжни Анни** // Українська Родина. – 2017. – № 2. – С. 16 : фото.
Йдеться про бібліотеку руської княжни Анни Ярославни, дочки київського князя Ярослава Мудрого. Вона по праву вважається унікальною - єгипетські папіруси, сувої з текстами античних авторів, листи французьких правителів, починаючи з V століття, християнські і давньослов'янські рунічні книги і сувої, а також знамените Реймське Євангеліє. Досліджується доля цієї унікальної колекції документів.
86. **Тарасенко, О.** Благословенне жіноче ім'я – Україна : жіночі портрети країни / О. Тарасенко. – Київ : Поліпрінт, 2021. – 240 с. : портр.
87. **Тимирязев, В.** Французская королева Анна Ярославна / В. Тимирязев // Исторический вестник. – Санкт-Петербург, 1894. – Т. 55. – С. 198-209.
88. **Трубачёв, С. С.** Анна Ярославна / С. С. Трубачев // Русский биографический словарь : в 25 т. – Санкт-Петербург, 1900. – Т. 2. – С. 193.
89. **Українці**, що удосконалили світ : [для дітей шк. віку та людей, які цікавляться історією] / [уклад. В. П. Товстий]. – Харків : Промінь, 2006. – 80 с. : іл., портр. – (Козацькому роду нема переводу).
90. **Усі** видатні постаті історії України (за шкільною програмою) : біогр. нарис / [П. В. Остапенко]. – Харків : Торсінг плюс, 2007. – 352 с. : портр.

91. **Филипчак, І.** Анна Ярославна – королева Франції / І. Филипчак [упоряд., ред. Я. Радевич-Винницький]. – Дрогобич : Відродження, 1995. – 168, [2] с. : портр.
92. **Фомин, А.** Дочь Ярослава Мудрого обучила грамоте французского короля : до женитьбы на киевлянке Генрих I не умел ни читать, ни писать / Александр Фомин // Вечерние вести. – 2009. – 29 сентября (№ 176). – С. 14.
93. **Холодилин, А.** Автографы Анны Ярославны – королевы Франции / А. Холодилин // Русская речь. – 1985. – №2. – С.111.
94. **Хорунжий, Ю. М.** Сага про Ярославових доньок / Юрій Хорунжий, Юрій Якимів. – Київ : Бібліотека українця, 1997. – 36 с.
95. **Чадюк, М.** Від королів до Селін Діон : значення Анни Київської для європейської історії та маловідомі факти її життя у Франції / Марія Чадюк // День. – 2021. – 14-15 травня (№ 85-86). – С. 30 : іл.
В статті подаються уривки з книги французького історика Філіпа Делорма «Анна Київська. Дружина Генріха I», де наводяться деякі цікаві факти з біографії Анни Ярославни.
96. **Шаров, І.** Анна Ярославна : (між 1024 і 1032 - бл. 1075) – дочка Ярослава Мудрого, з 1049 – дружина французького короля Генріха I / Ігор Шаров // 100 видатних імен України. – Київ : Альтернативи, 1999. – С. 15-18.
97. **Швед, О.** Королева Анна поховала двох чоловіків / Ольга Швед // Країна. – 2021. – 13 трав. (№ 18-19). – С. 7 : іл.
У статті розповідається про доньку Ярослава Мудрого - королеву Франції Анну, яка має більш як 600 тисяч нащадків, - як відомих, так і забутих.
98. **Ясинецька, О.** Родина Анни Ярославни в історичних особах і пам'ятниках культурної спадщини / О. Ясинецька // Реймське Євангеліє. Видання факсимільного типу : у 2-х т. – Київ, 2019. – Т. 2 : Дослідження. – С. 134–139.
99. **Anna Yaroslavna** // Encyclopedia of Ukraine. – Vol. I : A-F / ed. by V. Kubijovyč ; University of Toronto Press. – Toronto, 1984. – P. 75.
100. **Bautier, R.-H. ruf** Anne de Kiev, reine de France... / Bautier, R.-H. ruf // Revue des études slaves. – Paris : Institut d'études slavesruf, 1985. – Vol. 57 (4). – P. 539-564.
101. **Баутье, Р.-Х. рурф** Анна Київська, королева Франції... / Баутье, Р.-Х. рурф // Огляд славістики. – Париж : Інститут славістики, 1985. – Вип. 57 (4). – С. 539-564.
102. **Dauhois, J.** Anne de Kiev, reine de France / J. Dauhois. – Paris : Presses de la Renaissance, 2003. – 300 p.

103. Monchaux, M.-C. Anne de Kiev: La petite princesse des neiges. / M.-C. Monchaux – P. : Pierre Tequi, 2009. – 62 p.
104. **reine** // Dictionnaire de l'Académie française, huitième édition, 1932—1935.

Образ Анни Ярославни в художній літературі

105. **Дефорж, Р.** Анна Київська : іст. проза / Режині Дефорж ; [пер. М. Філіпчук]. – Київ : Всесвіт, 1991. – 67 с.
Роман сучасної французької письменниці Режині Дефорж переносить читача у далеке XI століття. Доля дочки Ярослава Мудрого, княжни Анни, пов'язала Русь і Францію. Приречена вийти заміж за французького короля Генріха I, Анна Ярославна, покірна волі батька, відправляється на чужину, навіть не підозрюючи про те, що її коханий боярин Пилип не знайде в собі душевних сил відмовитися від своєї коханої.
106. **Загороднюк, В.** Ярославна : [вірш] / Василь Загороднюк // Літературна Україна. – 2015. – 10 верес. (№ 34). – С. 8.
107. **Ладинский, А.** Анна Ярославна – королева Франції : роман / Антонин Ладинский. – Харків : Клуб Семейного Досуга, 2020. – 478 с. (Женские судьбы).
108. **Ладинский, А. П.** Анна Ярославна – королева Франції ; Последний путь Владимира Мономаха : истор. романы / А. П. Ладинский ; [худож. Е. Епур]. – Кишинев : Картя Молдовеняскэ, 1989. – 624 с. : ил.
109. **Ладинский, А. П.** Когда пал Херсонес : истор. роман / А. П. Ладинский. – Николаев : Частная фирма «Академия», 1994. – 600 с. : ил. – (Академия).
110. **Назарук, Є.** Анна Київська — донька Ярослава Мудрого : іст. казка : [для дітей мол. та сер. шк. віку] / Євгенія Назарук ; худож. Ольга Мединська. – Луцьк : Надстир'я, 2021. – 64 с. : іл., портр.
Видання присвячене 30-й річниці Незалежності України, здійснене за сприяння Міністерства культури та інформаційної політики України та Українського інституту книги. Історія Руси-України оповита численними загадками. Одна з них – постать Анни Київської, доньки Ярослава Мудрого. Вона славилася не лише вродою, а й освіченістю. З нею не могла зрівнятися жодна жінка Європи. А ще... Ще стала королевою Франції. Утім, ця книга не про королеву, а про дівчинку, яка палко любила рідний край, пишалася своїми батьками, своїм родоводом і повсякчас читала книги. З них черпала життєву мудрість і насолоду для душі.
111. **Кременець, С.** Анна Регіна / Сергій Кременець, Анна Кременець. – Київ : Тов. Поліпрінт, 2018. – 120 с.

112. **Семенов, С. И.** Генерал Севера : ист. повести / Сергей Семенов; [худож. Н.И. Семенкин]. – Ростов на Дону : Кн. изд-во, 1989. – 270 с. : ил. – (Ист. б-ка «Стремя»).
- Анна Ярославна, королева Франції, про неї.*
113. **Соколовский, В.** Анна, Анри и Рауль или «Одуванчики» : [повесть] / В. Соколовский. – Киев : Академ-Пресс, [2006]. – 256 с.
114. **Соколовський, В.** Анна. Діалогія або Біла Королева / В. Соколовський. – Київ : Вид. Бихунов В. Ю., 2018. – 264 с.
- «Анна. Діалогія або Біла Королева» – роман в двох частинах – розповідає про королеву Франції, дочку Ярослава Мудрого, Анну. У долі героїні особисте переплетене з державним. Автор відтворює її щоденне життя за королівськими грамотами та іншими документами доби з архівів Франції. Анна – прамати кількох десятків королів і принців крові династії Капетингів, першої французької династії, яка не переривалася і простежується протягом усієї історії країни.*
115. **Стефанович, О.** Плач Ярославни : невідома українська поезія / О. Стефанович // Київ. – 2005. – №1. – С.123-131.
116. **Стрельникова, О.** Баллада о Ярославне / О. Стрельникова // Поколение. – 2002. – ноябрь (№ 11). – С. 29-36.
- Анна Ярославна – королева Франції.*
117. **Тимченко, А.** «У цім намисті я сама ходжу...» : поезія / Антоніна Тимченко // Київ. – 2010. – № 6. – С. 83-88 : фото.
118. **Тихонов, М.** Поезія / Микола Тихонов // Дніпро. – 1982. – № 5. – С. 66 : іл.
119. **Чемерис, В. Л.** Ярославна : роман-есе / В. Л. Чемерис. – Харків : Фоліо, 2015. – 509 с. : портр.
120. **Чемерис, В. Л.** Анна Київська – королева Франції : роман / Валентин Чемерис. – Харків : Фоліо, 2016. – 218, [2] с.
- Роман Володимира Чемериса присвячений доньці Ярослава Мудрого, красуні Анні, першій королеві Франції. Вона подарувала Генрику I не тільки спадкоємця корони — Філіппа, а й значною мірою змінила хід французької історії. Смілива, розумна та освічена королева поступово стає співправителькою Генріха. Її підписи стоять поруч з підписами короля на важливих державних указах. Владна і мудра, вона розуміла свою роль в управлінні країною. Франція стала її державою, а французи назавжди запам'ятали її як королеву Франції — Анну Київську. Але чи була щаслива ця жінка і де вона закінчила свій земний шлях, про це не знає ніхто...*
121. **Чемерис, В. Л.** Анна Київська – королева Франції : роман / В. Л. Чемерис. – Харків : Фоліо, 2017. – 218, [2] с. – (Історія України в романах).

122. **Яцків, Н. Я.** Русифікація образу Анни Ярославни у сучасній французькій прозі / Н. Я. Яцків, Я. Г. Бунзяк // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. – 2021. – № 48, том 3. – С. 51- 4.

У статті досліджено образ Анни Ярославни у романі французької письменниці Жаклін Доксуа. Через відсутність біографічних відомостей та історичних джерел спостерігаємо міфологізацію особистості дочки Ярослава Мудрого, яка на сучасному етапі ще доповнюється політичними заангажованими судженнями. У контексті інформаційної війни між Україною та Росією на національну ідентичність королеви методично зазіхають адепти «руського мира». Тому важливим складником відновлення історичної справедливості є утвердження української національної ідентичності дочки князя Київської Русі й розмежування понять Русь та Росія. Результати дослідження спростовують деякі факти із побуту та життя героїні роману та доводять приналежність Анни Ярославни, королеви Франції, до української національної пам'яті та європейської культури.

Вшанування пам'яті

123. **Баланс змісту і форми. дискурс** // Образотворче мистецтво. – 2017. – № 1. – С. 46 : іл.

Про відкриття в Києві пам'ятника королеві Франції Анні Ярославні, доньці князя Ярослава Мудрого

124. **Вітвицька, Л.** «Шлях королеви» : Луцьку подарували пам'ятник Анни Київської [Електронний ресурс] / Лариса Вітвицька // Суспільне : новини. – Режим доступу : <https://suspilne.media/62579-slah-korolevi-lucku-podaruvali-ramatnik-anni-kiiivskoi/>. – Дата публікації : 12.09.2019. – Назва з екрана.

В рамках VI Міжнародного фестивалю мистецтв «Anne de Kyiv Fest» у Луцьку презентували пам'ятник Анні Ярославні-княжні Київській, королеві Франції. Скульптуру Луцьку подарували кияни.

125. **Криволапов, М.** Народний художник Валентин Зноба : пам'яті друга і видатного митця / М. Криволапов // Культура і життя. – 2006. – 18 жовт. – С. 6. – (Незабутні).

Валентин Зноба – видатний український скульптор, народний художник України. За кілька днів до смерті він відкрив величний пам'ятник королеві Франції Анні – дочці Ярослава Мудрого.

126. **Крокуючи Європою** – у Кракові встановили пам'ятник Анні Київській [Електронний ресурс]. – КМДА : офіційний портал. – Режим доступу : <https://bit.ly/3ХекRRT>. – Дата публікації : 19.11.2020. – Назва з екрана.

127. **Лановець, Д.** Французам від королеви Анни : у Києві лише один день експонуватимуть особисту печатку Ярослава Мудрого / Діана Лановець // Україна молода. – 2016. – 3-4 черв. (№ 71). — С. 14 : фото.
На території заповідника «Софія Київська» вже вдруге відкрили міжнародний фестиваль мистецтв AnnedeKievFest, присвячений доньці Ярослава Мудрого Анні Ярославні.
128. **Марущак, А.** Появився пам'ятник королеві Франції / А. Марущак // Сегодня: киевский выпуск. – 2016. – 11-13 нояб. (№ 213). – С. 8 : фото.
У сквері на Львівській площі відкрили пам'ятник доньці київського князя Ярослава Мудрого Анні, королеві Франції
129. **Президент** України Виктор Ющенко открыл во Франции памятник Анне Киевской // Факты и комментарии. – 2005. – 24 июня. – С. 2.
У побратимі столичного Печерського району – французькому місті Санлісе президент України В. Ющенко в урочистій обстановці відкрив пам'ятник королеві Франції, дочці київського князя Ярослава – Анні Київській.
130. **Рябчій, І.** Донька Анни Київської повернулася до діда / Іван Рябчій // Дзеркало тижня. — 2018. — 14-20 лип. (№ 27). — С. 16 : фото.
У столиці завершився «Anne de Kyiv Fest» -2018, кульмінацією якого став арт-проект про Едігну, доньку Анни Київської та онуку Ярослава Мудрого. (21 червня по 15 липня. 2018 р.)
131. **Сулима, М.** Прабабця тридцяти французьких королів / Марія Сулима // Україна молода. – 2016. – 16 листоп. (№ 146). – С. 12 : фото.
У сквері на Львівській площі у Києві відкрили пам'ятник «Анна Ярославна. Королева Франції». Автор ідеї пам'ятника Федір Баландін, а реалізував її скульптор Костянтин Скрытуцький.
132. **У Києві** відкрили пам'ятник королеві Франції Анні Ярославні [Електронний ресурс] / Історична правда. – 2016. – 11 листоп. – Режим доступу : <https://www.istpravda.com.ua/short/2016/11/11/149310/>. – Назва з екрана.
10 листопада у сквері, що на Львівській площі в Києві, відкрили пам'ятник королеві Франції Анні Ярославні, доньці київського князя Ярослава Мудрого.
133. **У Києві** встановили ще один пам'ятник королеві Франції Анні Київській – копію французького [Електронний ресурс] // Історична правда. – 2017. – 2 верес. – Режим доступу : <https://www.istpravda.com.ua/short/59aa6a3475b3c/>. – Назва з екрана.
У Києві біля станції метро «Арсенальна» відкрили копію пам'ятника королеві Франції Анні Київській.

134. **У центрі** Кракова встановили пам'ятник Анні Київській [Електронний ресурс]. – Укрінформ : інформ. агентство. – Режим доступу : <https://bit.ly/3hURN1C>. – Дата публікації: 19.11.2019. – Назва з екрана.
Скульптура була передана у подарунок величному місту Кракову під час «Днів Києва в Кракові» у 2018 році.
135. **Чадюк, М.** Повернення спадщини : презентовано повне факсимільне видання Реймського Євангелія / М. Чадюк // День. – 2019. – 25-26 жовт. (№ 195-196). – С. 30-31 : фото.
В межах програми «Повертаємо в Україну культурну спадщину» було видано факсимільне видання Реймського Євангелія, яке, за однією з версій, Анна Ярославна взяла з собою до Франції.
136. **Янко, Д.** Так не повинно бути! / Д. Янко // Культура і життя. – 2007. – 7 лют. – С. 3.
Доля пам'ятників, що були присвячені за кордоном нашим видатним співвітчизникам. Серед перелічених пам'ятник Анні Ярославні – донці князя Ярослава Мудрого.
137. **Яворська, Н.** Нашого цвіту - і серед французьких королев : неподалік Парижа вшанували пам'ять Анни Київської / Наталія Яворська // Україна молода. – 2017. – 16 трав. (№ 57). – С. 3 : фото.
У французькому містечку Санліс, 14 травня відзначили День Анни Київської, королеви Франції, котру вважають святою.
138. **Яновська, Л.** Повернення молитовника Анни Ярославни : у Софійському соборі презентоване унікальне видання Старокиївського Реймського Євангелія / Л. Яновська // Урядовий кур'єр. – 2010. – 22 жовт. (№ 197). – С. 5. – (Події та коментарі).

ПАМ'ЯТНИКИ

Зображення доньки Київського князя Ярослава Мудрого Анни Ярославни на фресці в Софійському соборі в Києві. Анна Ярославна (Анна Київська) була королевою Франції у період 1051–1060 років

**Санліс, монастир св. Вікентія
XVII ст.**

У 1065 році Анна Ярославна заснувала монастир Святого Вікентія в Санлісі поблизу Парижа. У монастирі в XVII столітті було встановлено пам'ятник, де вона тримає мініатюрну модель заснованого нею монастиря в руці. Напис на пам'ятнику був «Анна руська, королева Франції» (фр. «Anne de Russu, reine de France»). **29 вересня 1996** року за запитом української громади Франції та за сприяння тодішнього посла України у Франції Юрія Кочубея оригінальний напис під статуєю змінили на «Анна Київська, королева Франції» (фр. «Anne de Kiev Reine de France»).

Офіційна церемонія відкриття нового підпису відбувалася у присутності тодішнього посла України у Франції Юрія Кочубея та місцевих французьких можновладців.

Пам'ятник королеві Анні, Санліс

У червні 2005 року в Санлісі встановили пам'ятник королеві Анні, який створив Валентин Зноба у співавторстві із Миколою Знобою. Цей пам'ятник Україна подарувала Франції. На відкритті був присутній тодішній президент України Віктор Ющенко.

Пам'ятник малій Анні, Київ

У листопаді 2016 року в Києві відкрито пам'ятник Анні Ярославні – дитині авторства скульптора Констянтина Скрипуцького.

Проект пам'ятника було презентовано влітку 2015 року під час Міжнародного фестивалю мистецтв «Anne de Kiev Fest», який пройшов на території Софії Київської, до речі, побудованої батьком Анни – Ярославом Мудрим.

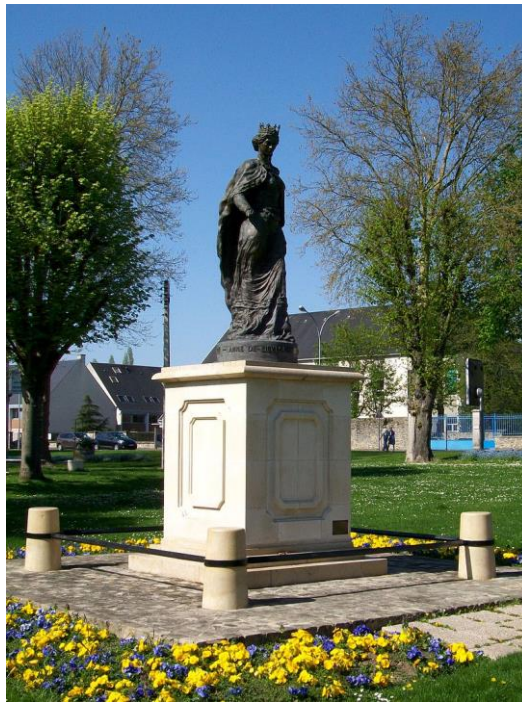
Монумент являє собою бронзову ростову фігуру маленької Анни – дівчинка одягнена в мантію, а її голову прикрашає вінець. Принцеса руками притискає

до себе Євангеліє, а її ноги зображені босими. Скульптура встановлена на бетонному чотиригранному постаменті, на лицьовій і лівій гранях якого прикріплені анотаційні бронзові таблички. Загальна висота пам'ятника – близько 2 метрів. Робота над монументом тривала понад рік, а його створення обійшлося в суму близько 800 тисяч гривень.

Меценатами пам'ятника виступив французький бізнесмен, який працює в Україні, **Бертран Кост, а також Фонд братів Кличків.**

Автори: скульптори К. Скрытуцький, Ф. Баландін.

<https://kyivpastfuture.com.ua/pamyatnyk-anni-yaroslavni/>

Монумент доньці Ярослава Мудрого, Київ

У серпні 2017 року в Києві біля станції метро «**Арсенальна**» відкрито пам'ятник Анні Ярославні. Цей пам'ятник — копія французького монумента, встановленого у 2005 році в Санлісі авторства Валентина Зноби. Копію створив син скульптора Микола Зноба.

Оригінал монумента заввишки 2,5 метра з 2005 року стоїть у французькому місті Санліс.

«Пам'ятник Анні є для мене особливим, адже має своєрідну енергетику. Цю постать можна вважати оберегом не лише Києва, але й усієї країни крізь віки. Мало хто знає, але саме завдяки зверненню французької громади зберегти Софію Київську – собор, який побудував батько Анни Ярослав Мудрий, – радянська влада відмовилась від знесення цієї споруди у 1930-х роках», – розповів скульптор Микола Зноба.

За словами митця, прообразом доньки Ярослава Мудрого послужили кілька натурниць, а її сукня — це приблизний варіант одягу XI століття.

Пам'ятник доньці київського князя Ярослава Мудрого – Анні, Тулуза

2 жовтня 2018 року в Тулузі (Франція) відкрито пам'ятник доньці київського князя Ярослава Мудрого – Анні, яка була дружиною французького короля Генріха I.

Про це повідомив посол України у Франції Олег Шамшур у своєму Twitter. «Спільно з делегацією мерії Києва відкрили ще один пам'ятник Анні Ярославні — в Тулузі. Тепер цей пам'ятник прикрашає одне з історичних місць міста — площу Сен-П'єр», — написав дипломат у мікроблозі.

При цьому зазначено, що бронзову скульптуру київської княжни Київ подарував Тулузі в знак побратимських зв'язків, які об'єднують міста з 1970 року.

Пам'ятник Анні у бельгійському місті Арлон

У жовтні 2019 року пам'ятник Анні, доньці Великого князя Київського Ярослава, в рамках проєкту «Шлях Королеви», що передбачає встановлення пам'ятників Анні Київській у ключових містах Європи на шляху до Франції. Відкрили у місті Арлон, Бельгія, який подарований громадою Києва.

Пам'ятник встановили біля церкви святого Доната, де в XI-XVI століттях був розташований замок Арлонського графства. Ймовірно, що тут гостювала Анна Київська дорогою до Франції.

Пам'ятник юній Анні у Кракові

19 листопада 2019 року пам'ятник юній Анні Київській установили на території палацу Вельопольських (пол. Pałac Wielopolskich) у **Кракові** та за участю заступника президента Кракова Богуслава Космідера та київської делегації на чолі із заступником голови КМДА Валентином Мондриївським. Скульптура є реплікою пам'ятника, встановленого в Києві 2016 року.

За ідеєю президента Кракова пана Яцека Майхровського, ця локація символізуватиме не тільки історичний зв'язок Кракова та Києва, але й демонструватиме рівень довіри та тісної співпраці мерії столиці України та історичної столиці Польщі.

«Сьогодні ми зустрічаємо в мерії міста Кракова принцесу Анну Київську – символ України в Європі, але також символ польсько-української дружби. Дуже дякуємо за цю чудову ідею і подарунок, що символізуватиме нашу дружбу. Один із великих поляків сказав: «Немає вільної Польщі без незалежної України». І це правда. Бажаємо вам свободи, незалежності, бажаємо, щоб ми разом були в Євросоюзі. Дякую за цей подарунок», – зазначив заступник президента Кракова Богуслав Космідер.

«Від імені київської міської влади і всіх киян дозвольте висловити щиру подяку всім, хто доклав зусиль до реалізації цього проєкту. Відкриття пам'ятника Анні Київській у Кракові для нас є дуже знаковим. Адже Краків – королівська столиці Польщі – став першою великою зупинкою доньки Ярослава Мудрого на її шляху до Франції. І не лише це пов'язує Анну з Польщею – майбутню королеву Франції виховувала сестра Ярослава Мудрого – Марія Добронега, яка, одружившись із польським князем Казимиром I Відновителем, стала Величною княгинією Польщі та матір'ю майбутнього Князя Польщі Болеслава II Сміливого», – розповів під час відкриття пам'ятника Валентин Мондриївський.

Він нагадав, що цю скульптуру передали у подарунок величному місту Кракову під час «Днів Києва в Кракові» у 2018 році. І сьогодні її встановлення стало символічним підсумком серії проєктів, спрямованих на розвиток краківсько-київського партнерства.

Біля скульптури висадили 21 кущ білих троянд сорту Anne de Kyiv – ще один подарунок від київської громади, та червоні троянди місцевої селекції. Білі й червоні квіти символізуватимуть прапор Польщі. Пам'ятник можна знайти за адресою: **pl. Wszystkich Świętych 3-4, внутрішній двір Палацу Вельпопольських.**

Скульптура юної княжни Анни (скульптор Костянтин Скрытуцький) є реплікою скульптури, встановленої у листопаді 2016 року в сквері Анни Київської на Львівській площі в Києві. Автор ідеї – ініціатор проєкту «Шлях Королеви» та головний куратор Міжнародного фестивалю мистецтв «Anne de Kyiv Fest» Федір Баландін.

Міжнародний мистецький проєкт «Шлях королеви»

«Шлях Королеви» – великий міжнародний мистецький проєкт, який передбачає встановлення авторських реплік пам'ятника на шляху Анни Київської до Франції та одночасне проведення низки культурно-просвітницьких заходів. Цей проєкт – і про історію, і про сучасність. Ми заявляємо – Україна не вступає в Європу, а повертається до неї. І постать Анни Ярославни це якнайкраще демонструє, адже пам'ять про видатну українку і мудру королеву не згасає ані у Франції, ані в Україні», – сказав Федір Баландін.

Він нагадав, що пам'ятник київській княжні вже встановили у французькому місті-побратимі – Тулузі та в Джакарті. Також у жовтні 2019 року пам'ятник Анні Київській відкрили в одному із найстаріших міст Бельгії – місті Арлон. Скульптуру також планується відкрити у Чехії, Австрії та Німеччині.

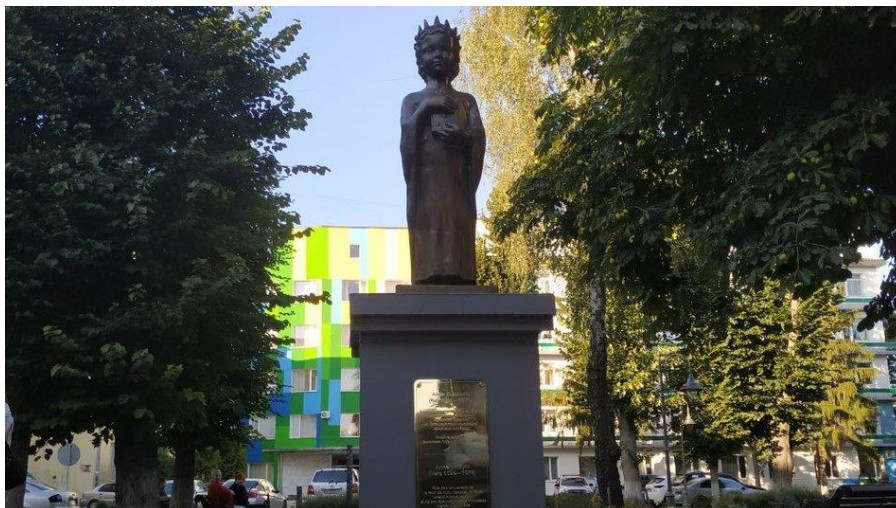
Нагадаємо, що вперше модель пам'ятника королеві Анні презентували на території Національного заповідника «Софія Київська» у липні 2015 року під час першого Міжнародного фестивалю мистецтв «Anne de Kyiv Fest», що відбувся за ініціативи мера Києва Віталія Кличка, громадських організацій «Київ. Стратегія 2025», «Чотири Королеви», посольства Французької республіки в Україні та Міністерства культури України. Автори пам'ятника – Костянтин Скритуцький та Федір Баландін. Завдяки співпраці з Фондом Кличка та французьким меценатом Бертраном Костом проєкт пам'ятника Анні було реалізовано.

Пам'ятник Анні Ярославні в Джакарті

У 2019 році в Індонезії встановили пам'ятник Анні Ярославні.

Делегація представників столичної адміністрації провела офіційну зустріч із губернатором Джакарти Анісом Басведаном. Під час візиту заступниця голови КМДА Марина Хонда взяла участь у відкритті пам'ятника доньці Ярослава Мудрого – Анні Ярославні у столиці Індонезії.

Анні Київській, Луцьк

У рамках VI Міжнародного фестивалю мистецтв «**Anne de Kyiv Fest**» 2020 року відкрито пам'ятник малій Анні Ярославні (підписано як Анні Київській) у Луцьку. Він належить до серії пам'ятників Анні Київській у ключових містах Європи на її шляху до Франції, одним з яких був Луцьк.

- **Вулиці**, які назвали на честь Анни Ярославни, існують у Києві, Глухові, інших населених пунктах України.

1998 рік

- **1998** року на честь Анни Ярославни Поштова служба України випустила марку авторства Олексія Штанка.

Історична будівля Культурного центру Анни Київської в місті Санліс (Франція)

У 2013 році в місті Санліс (Франція) був заснований культурний Центр Анни Київської.

До слова: «А хто така королева Анна?» – запитаєте ви. Не всі українці знають про неї. У той самий час інший народ шанує її з давніх часів. Цікаво, що саме французи почали відроджувати пам'ять про українську князівну та французьку королеву, яка в XI столітті жила поблизу Парижа у місті Санліс. Французька громада Санліса століттями зберігала пам'ять про королеву Анну, проводячи щорічні молебні за неї. Після відновлення незалежності до них приєдналися й українці. В останні роки проходить також масштабна культурна подія – **Дні Анни Київської**.

Під час традиційного щорічного святкування Днів Анни Київської у Франції

аверс, 2014

реверс, 2014

2014 року на честь Анни Ярославни Національний банк України викарбував та ввів до обігу **пам'ятну монету** номіналом 2 гривні. Автор — Володимир Атаманчук.

Під час установчих курінних сходи уладу пластунів юнаків та пластунок юначок (УПЮ) імені Анни Ярославни (Фото: ПЛАСТ – французький осередок у Парижі)

На честь Анни Ярославни також названо **36-й курінь УПЮ імені Анни Ярославни** української скаутської організації Пласт.

У КУЛЬТУРІ:

ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО

Анна Слов'янська. Якоб де Бі, бл. 1640

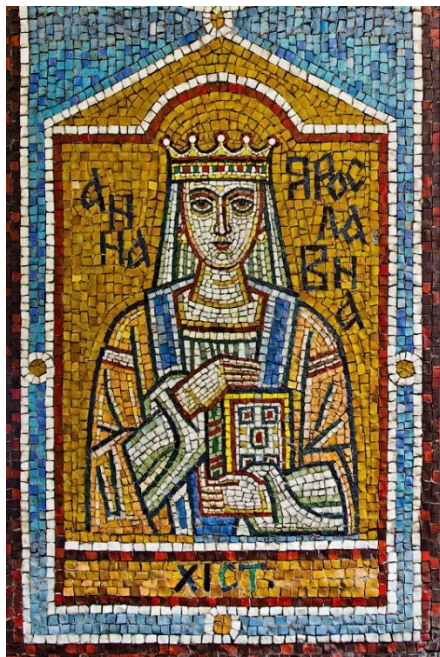
Анна Ярославна,
невідомий художник, 1884

**Анна Київська,
невідомий художник, ХІХ ст.**

**Від'їзд Анни
Петро Клодт, ХІХ ст.**

**Анна Ярославна
Григорій Корінь, Володимир Федько, 1988**

Портрет авторства Артура Орльонова, 2022

МУЗИКА

1967: опера «Анна Ярославна» українського композитора Антіна Рудницького.

КІНО

1978: Ярославна, королева Франції (СРСР, режисер Ігор Масленников, за мотивами роману Ладинського).

2020: Анна Київська (фр. «*Anna de Kyiv*»); Україна-Франція, режисер Ів Анжело, за мотивами роману Доксуа).

КИЇВСЬКИЙ ФЕСТ

ПЕРШИЙ ФЕСТИВАЛЬ АННА КИЇВСЬКА ФЕСТ, 2015.

18–19 липня 2015 року на території Національного заповідника «Софія Київська» урочисто пройшов «Анна фест» – перший з великої квадрології мистецько-історичних фестивалів. Головна ідея, яку треба було донести до пересічних українців, – «Ми не вступаємо в Європу, ми до неї повертаємося». У цьому сенсі постать Анни Ярославни найбільш показова, а її батько, Ярослав Мудрий, був одним із перших євроінтеграторів в історії нашої Батьківщини.

Організатор фестивалю – Національний заповідник «Софія Київська»

Для відвідувачів це було, насамперед, феєричне пізнавальне дійство з яскравим камерним світло-музичним представленням проєкту макета пам'ятника Анні Ярославні з майстер-класами для дітей та дорослих, кінопоказами, відбулися зустрічі з істориками, письменниками, акторами, дотичними до теми Анни Ярославни. Для зіркових гостей та пересічних громадян організатори підготували ще й низку приємних сюрпризів. Наприклад, Школа Високого Етикету від Французького інституту надала змогу всім відчувати себе трошки монархами, а от дівчатка і хлопчики отримали ознаки королівської влади.

Головна мета фестивалю – історична справедливість і недопущення привласнення нашої історії чужинцями. А сам фестиваль як частина великої квадрології, маючи статус міжнародного, став однією з ключових подій прийдешнього Дня Києва.

Також відбулися: презентація видання «Мій маленький Київ» видавництва «Лаурус» та його перекладу французькою мовою, зустріч з авторами, перекладачами та видавцями.

<http://surl.li/cwrkv>

Фестиваль мистецтв ANNE DE KIEV FEST II у Києві, 2016

У програмі ANNE DE KIEV FEST II: виставка картин та історичних об'єктів, спектаклі, салон скульптури, відкриття скверу Чотирьох королів та презентація українського перекладу книги Філіпа Делорма «Анна Київська – королева Франції» (видавництва «Лаурус»), що серед інших подій стали флагманами другого фестивалю, присвяченого принцесі Анні Київській, яка у 11-му столітті стала королевою Франції.

У Києві пройшов міжнародний фестиваль культури та мистецтв «Anne de Kiev Fest»

З 27 травня по 29 червня у столиці проходив масштабний і вже другий за рахунком фестиваль культури та мистецтв «Anne de Kiev Fest». Подія була присвячена легендарній українці Анні Ярославні, яка прославилася своїм розумом та освіченістю на весь світ. Головний девіз свята – «Повертаємось до Європи!».

Презентації книг та театральні дійства, майстер-класи та тематичні диспути, скульптура, живопис, музика та дитячі квести – за розмахом та різноманітністю «Анна-фест» може претендувати на першість у списку головних подій у світі українського мистецтва.

III Міжнародний фестиваль мистецтв «Anne de Kiev Fest» у Києві, 2017 рік

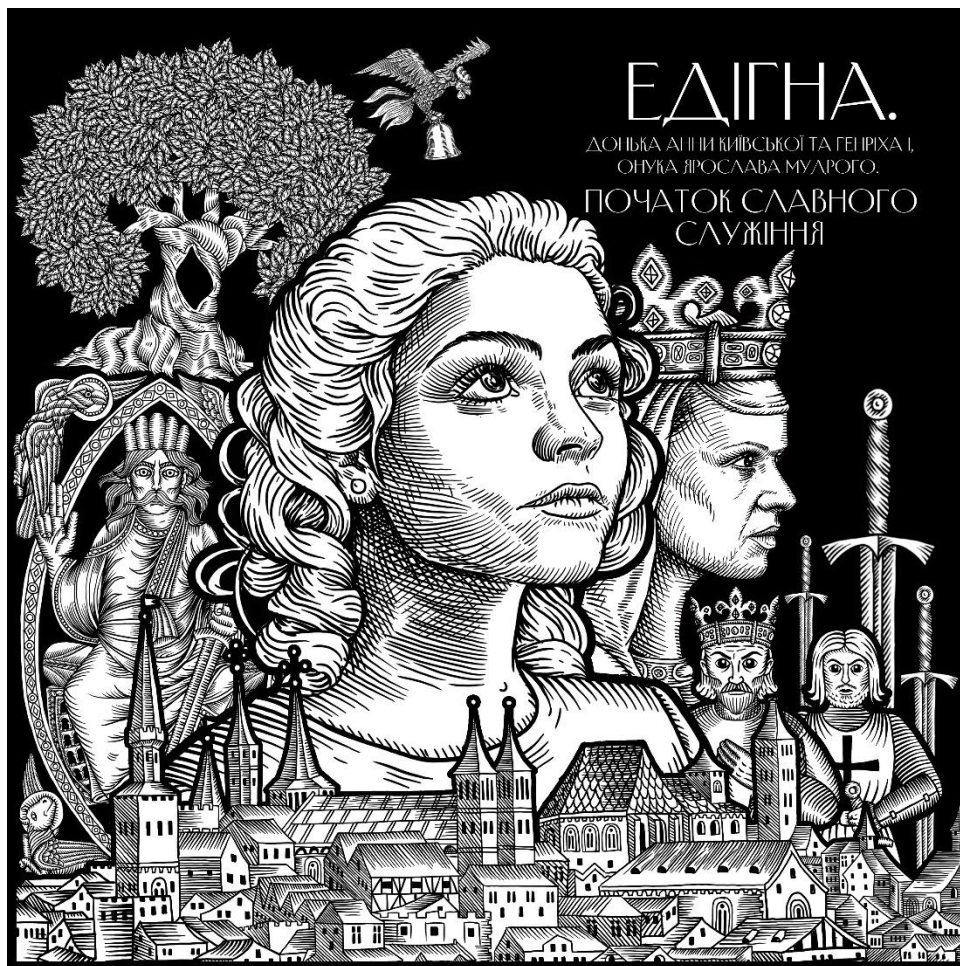
У рамках Міжнародного фестивалю мистецтв «Anne de Kiev Fest» у столиці презентували сквер імені Анни Київської і висадили 100 кущів троянд.

На Львівській площі біля пам'ятника Анні Ярославні урочисто відкрили III Міжнародний фестиваль мистецтв «Anne de Kiev Fest». Кияни вшанували легендарну жінку, княжну, королеву Франції – Анну, доньку Ярослава Мудрого.

У рамках фестивалю відбулися закладення та презентація скверу франкофонії імені Анни Київської. Для цього із Франції доставили та висадили 100 кущів троянд, сорт яких виведено на честь королеви Анни Київської.

Кульмінацією вечора стала прем'єра вистави Львівського Національного академічного українського драматичного театру імені Марії Заньковецької «Ярославна – королева Франції».

Тривав фестиваль упродовж червня під егідою ЮНЕСКО, UNICEF, КМДА за підтримки посольств Франції, Бельгії, Швейцарії, Норвегії, Чехії, Австрії, Польщі, Угорщини, Мексики та США.

ЕДИГНА.

ДОПЬКА АННИ КИЇВСЬКОЇ ТА ГЕНРІХА І,
ОНУКА ЯРОСЛАВА МУДРОГО.

ПОЧАТОК СЛАВНОГО
СЛУЖІННЯ

На Михайлівській площі 21 червня відкрився IV Міжнародний фестиваль мистецтв «Anne de Kyiv Fest». 2018 рік

21 червня на Михайлівській площі біля Міністерства закордонних справ України сучасним перформансом відкрився IV Міжнародний фестиваль мистецтв «Anne de Kyiv Fest». Заходи в рамках проєкту тривали до 15 липня. Про це повідомили у Департаменті культури КМДА.

Офіційне відкриття IV Міжнародного фестивалю мистецтв «Anne de Kyiv Fest» відбулося у колонаді МЗС України в синергії зі знаковим «МЗС Open Air», адже ці культурні події за чотири роки існування стали знаковими для міжнародного культурного життя України.

Серед інших майданчиків фестивалю були: Михайлівський Золотоверхий Монастир, Національний музей імені Тараса Шевченка, Мистецький Арсенал, кнайп-клуб «Купідон», галерея «Orthodox», Французький інститут в Україні, Сквер Франкофонії на Львівській площі.

Фестиваль відбувся за підтримки Київської міської державної адміністрації, Міністерства закордонних справ України, посольств Франції, Бельгії, Канади, Мексики, Кіпру, Таїланду.

Фестиваль, вивчаючи не тільки життя Анни Київської, але й її пращурів та нащадків, розпочав велику серію театральньо-історичних досліджень. Їхньою

метою є просування славетних героїв історії України-Русі, які наочно демонструють нерозривний зв'язок України з Європою та світом. Мистецькі проекти фестивалю демонструють, що Україна повертається в Європу і що в родині європейських народів українці мали питому вагу ще від XI століття.

Першою у великій серії сучасних перформансів стала вистава «Едігна. Донька Анни Київської і Генріха I, початок славного Служіння».

Дійство підготував потужний творчий колектив: Ірма Вітовська-Ванца, Федір Стригун, Анастасія Блащук, Андрій Єрмоленко, Остап Ступка, Олексій Березюк, Тарас Компаніченко, Євген Нищук, Іван Небесний, Іван Рябчій, Олег Грищенко, Станіслав Кушпітовський.

Робота над постановкою тривала три роки. Свою поетично-візуальну версію долі Едігни подали поет Олександр Ірванець та автор сюжету і постановник вистави Федір Баландін. Дослідження складних стосунків двох сильних особистостей Анни Ярославни і Едігни розгортається на тлі нетерпимого «чоловічого» світу тогочасної Європи. Вирватись зі стереотипів патріархального світу, знайти власне «я» і перемогти гендерну нерівність – шлях королеви Анни і шлях майбутньої святої Едігни.

<http://surl.li/cwrhc>

Дні Європи відбулися у рамках 5-го Міжнародного фестивалю мистецтв «Anne de Kiev Fest». 2019 рік

17-19 травня Київ відзначив 17-й День Європи в Україні. Темою святкування було обрано 1000-річчя від початку правління великого князя київського Ярослава Мудрого, який зробив неоціненний внесок у консолідацію країн Європи.

Тож Дні Європи відбулися у рамках 5-го Міжнародного фестивалю мистецтв «Anne de Kiev Fest». Насичена програма загальноміських заходів передбачала офіційну та культурно-мистецьку частину. Традиційно участь у церемонії відкриття взяли перші особи держави та міста, представники посольств держав-членів Європейського Союзу.

Також до уваги відвідувачів були: кінопокази та епічні вистави, низка тематичних фотовиставок, виступи дитячих фольклорних колективів як з України, так і з країн Європи, інформаційно-інтерактивні зони, презентації від посольств та їх культурних центрів та багато іншого.

<http://surl.li/cwsce>

<https://www.ukrinform.ru/rubric-presshall/2698739-dni-evropy-v-kieve-aktivnosti-masterklassy-i-kinopokazy.html>

<https://glavcom.ua/kyiv/news/yak-kijiv-vidznachatime-den-jevropi-programa-zahodiv-593518.html>

VI Міжнародний фестиваль мистецтв «Anne de Kyiv Fest», 2020 рік

12 вересня VI Міжнародний фестиваль мистецтв «Anne de Kyiv Fest» одночасно відбувся в Києві, Луцьку та Дніпрі. Кияни мали змогу долучитися до подій на Михайлівській площі або онлайн. 2020 року відзначили 1075-ліття від початку правління в Києві Ольги, тому більшість подій фестивалю були присвячені постаті великої княгині.

«Anne de Kyiv Fest 2020» презентували представники міської влади, громадськості та учасники головних подій свята.

Фестиваль відіграв важливу роль в культурному житті міста, відкрив для нас самих і для всього світу роль Анни Київської, маленької київської княжни, яка стала королевою Франції у 12 столітті, – зазначила директорка Департаменту культури КМДА Діана Попова. – З точки зору культурної дипломатії важливим є другий етап проекту «Шлях Королеви». В європейських містах, через які прямувала до Франції Анна Київська, відкривають пам'ятники княжні Анні. Вони вже встановлені у Кракові, Тулузі, Джакарті, Арлоні та Версалі. А у 2016-му році цей шлях розпочався у Києві встановленням пам'ятника Анні Ярославні на Львівській площі.

<https://vechirniy.kyiv.ua/news/44941/>

ANNE DE KYIV FEST: У ТРАВНІ В СТОЛИЦІ ВІДБУВСЯ ФЕСТИВАЛЬ, ПРИСВЯЧЕНИЙ АННІ ЯРОСЛАВНІ, ДОНЬЦІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО. Київ, 2021 рік.

Anna Fest - щорічна мистецька подія, яка славить постать Анни, доньки Ярослава Мудрого, а згодом - королеви Франції.

Про це повідомили на Facebook-сторінці Міжнародного фестивалю Anne de Kyiv.

Із 13 до 16 травня 2021 року в столиці тривав Anne de Kyiv Fest у межах заходу «Дні Європи».

Міжнародний фестиваль мистецтв Anne de Kiev Fest – масштабна мистецька подія, яка надихає киян до вивчення історичної спадщини, пошуку витоків державності України-Русі, історії міжнародних зв'язків нашої держави від Володимира Великого до сьогодення.

Територіально фестиваль організують на Михайлівській площі, на відрізку вулиці Володимирської (від Десятинного провулку до вулиці Десятинної) та на вулиці Десятинній.

Головна тема фестивалю – мистецько-історичні дослідження постатей Ярослава Мудрого, дружини його Інгігерди та їхніх дітей.

<https://kyiv.media/news/anne-de-kyiv-fest-u-travni-v-stolyczi-vidbudetsya-festyval-prysvyachenij-anni-yaroslavni-donczy-yaroslava-mudrogo>

ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ:

Анна Ярославна. — Режим доступу: <http://surl.li/ahqsq>;

Анна Ярославна. — Режим доступу – <http://surl.li/obkz>
<https://myukraine.org.ua/anna-yaroslavna/>;

«**Анна Ярославна**», поштова марка из серии «Выдающиеся женщины Украины». — Режим доступу : <http://surl.li/cqzcl>;
<https://web.archive.org/web/20181009143427/http://shtankoalexei.arts.in.ua/gallery/w/342141>

- *Раздел: Графика*
- *Техника: гуашь*
- *Год создания 1998*
- *Размеры: 2,8 x 4 см*

Памяти художника Алексея Штанко (1950-2000)

Почтовая марка "Анна Ярославна" (із серії «Славетні жінки України»)

Страна выпуска: Украина (УГППС «Укрпочта») — Режим доступу:

http://ru.wikipedia.org/wiki/Анна_Ярославна

10 найвідоміших жінок України : 9 місце у рейтингу найвідоміших жінок сучасної і стародавньої України займає **Анна Ярославна** — Режим доступу : https://www.astra-lit.com/Articles/articles_8.htm;

10 українських жінок, які вразили світ. Анна Ярославна (близько — після 1075, не пізніше 1089) – донька Великого князя Київського Ярослава Мудрого. — Режим доступу: <http://surl.li/cqzdp>;

https://gazeta.ua/articles/history/_10-ukrayinskih-zhinok-yaki-vrazili-svit/824971.

Євангеліє Анни Ярославни на виставці в Москві видають за російське //

Історична правда. — 2021. — 27 вересня. — Режим доступу:

<https://www.istpravda.com.ua/short/2021/09/27/160223/>

На виставці в Москві, присвяченій російсько-французьким культурним відносинам, серед іншого, експонується Реймське Євангеліє: цю видатну пам'ятку доби України-Русі історики пов'язують з дочкою київського князя Ярослава Мудрого Анною, майбутньою королевою Франції.

Згадаймо про найвідоміших жінок давньої і сучасної України. Нам є ким пишатися, ким захоплюватися і на кого рівнятися! Анна Ярославна, або Анна Київська. — Режим доступу : <http://surl.li/ddosv>;

Київська королева Франції: топ-8 міфів про Анну Ярославну. — Режим доступу : <http://surl.li/crukt>;

<https://my-kiev.com/news/kiyivska-koroleva-frantsiyi-top-8-mifiv-pro-annu-yaroslavnu.html>.

Королева Франції Анна Ярославна. Взято з сайту Україна - це ми! — Режим доступу : <http://surl.li/crufq>;
<https://we.org.ua/legendarni-ukrayintsi/koroleva-frantsiyi-anna-yaroslavna/>.

Крокуючи Європою – у Кракові встановили пам'ятник Анні Київській. — Режим доступу: – <http://surl.li/cqyzo>;

https://web.archive.org/web/20200528114508/https://kyivcity.gov.ua/news/krokuuyuch_i_yevropoyu_u_krakovi_vstanovili_pamyatnik_anni_kivskiy/

Найвідоміші жінки давньої та сучасної України. Анна Ярославна або Анна Київська. — Режим доступу : <https://uaua.top/1531/>; <http://surl.li/ddnzh>;

Постаті видатних жінок в музеї «Становлення української нації». Анна Ярославна : Дочка Ярослава Мудрого, одна з найвідоміших жінок Середньовіччя, що прославила Київ на всю Європу і за життя стала справжньою легендою. — Режим доступу: <https://www.museumsun.org/blog/55/>;

ТОП-10 найвідоміших жінок давньої і сучасної України. Українська жінка – особливий феномен, що не має аналогів у світі! Анна Ярославна або Анна Київська – одна з найвідоміших жінок Середньовіччя, що прославила Київ на всю Європу. — Режим доступу: <http://surl.li/cqzfa>; <http://surl.li/ddosa>;

ТОП-15 найвідоміших жінок давньої і сучасної України. Анна Ярославна або Анна Київська — Режим доступу: <https://surl.li/cfxyq>;

У центрі Кракова встановили пам'ятник Анні Київській. — Режим доступу : – <http://surl.li/cqzbh> ;

<https://www.unian.ua/tourism/news/10761113-u-centri-krakova-vstanovili-pamyatnik-anni-kijivskiy-foto.htmlml>

Скульптура була передана у подарунок величному місту Кракову під час «Днів Києва в Кракові» у 2018 році.

«Фейки» довкола королеви Анни Київської і їх спростування. — Режим доступу : <https://www.radiosvoboda.org/a/29305070.html>.

«Шлях королеви»: Луцьку подарували пам'ятник Анни Київської. — Режим доступу : <http://surl.li/cqzbx>;

<https://web.archive.org/web/20210715191419/https://suspilne.media/62579-slah-korolevi-lucku-podaruvati-pamatnik-anni-kiivskoi/>

В рамках VI Міжнародного фестивалю мистецтв «Anne de Kyiv Fest» у Луцьку презентували пам'ятник Анні Ярославні-княжні Київській, королеві Франції. Скульптуру Луцьку подарували кияни.

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК

- Абліцов В. 1
Баландін Ф. 28, 51, 53, 54, 67
Барановська Н. П. 15
Бибииков М. 71
Білостоцький С. 17
Богуславська К. П. 29
Бордуніс О. 15
Борисенко В. 30
Борщак І. 31
Бунзяк Я. Г. 122
Висоцький С. О. 25, 26, 32, 41
Вітвицька Л. 124
Герей В. 33
Глазырина Г. 71
Голембовська Л. 17
Голембовська С. 17
Голинська О. 35
Голованенко, В. 36
Голубовский П. 34
Горбенко С. 37
Грабовський В. 38
Гусев В. 39, 40
Делорм Ф. 42
Дефорж Р. 105
Джаксон Т. 71
Дзюба І. 30
Дробаха О. 44
Железний А. 45
Загороднюк В. 106
Калинцев В. 39, 40
Карачинский А. Ю. 68
Кобилух В. О. 46
Коваль О. 22
Корнієнко В. В. 74, 75
Королев А. 47
Котляр М. 20, 48, 49
Кралюк П. 51, 52, 53, 54
Кременець С. 111
Криволапов М. 125
Крутенко Н. Г. 55, 56, 57, 58, 59
Кубійович В. 14
Кулинич Д. 60
Кульчицький С. 21, 50
Кучерук О. 17
Кучерявий О. 27
Лавренчук В. 51, 53, 54
Ладинский А. П. 107, 108, 109
Лановець Д. 127
Лемиш А. 27
Луговий О. 24, 61
Луняк Є. 62, 63, 64, 65, 66
Лярош М. 67
Майборода О. 21, 51
Мартен Э. 68
Марущак А. 128
Маурітссон М. 55
Мединська О. 110
Мельников Е. 69
Менан Ф. 68
Мердриньяк Б. 68
Мусин А. 70
Назаренко А. 71
Назарук Є. 110
Небелюк М. 72, 73
Некрасов М. Ю. 68
Нікітенко Н. М. 74, 75
Овруцький-Швабе О. 24
Орлова О. 76
Осипчук Д. 77
Остапенко В. П. 90

Полонська-Василенко Н. Д. 78
Попович М. 22
Приймак М. 79
Прохоров А. Г. 10
Пушкарева Н. Л. 7, 80
Радевич-Винницький Я. 91
Рябчій І. 42, 130
Семака Л. 81
Семенкин Н. И. 112
Семенкова Т. 82
Семенов С. И. 112
Сент-Емур де Ке, граф 83
Скляренко В. М. 9
Смолій В. А. 21, 49, 50
Соколовский В. 113, 114
Стефанович О. 115
Стрельник М. О. 84
Стрельникова О. 116
Сулима М. 131
Сурган А. 76
Тарасенко О. 86
Тимирязев В. 87
Тимченко А. 117
Тихонов М. 118
Ткаченко А. 23
Ткаченко А. Ф. 11
Товстий В. П. 89
Трубачёв С. С. 88
Удовик С. 19
Ульяновський В. 78
Филипчак І. 91
Філіпчук М. 105
Фомин А. 92
Холодилин А. 93
Хонда М. 67
Хорунжий Ю. М. 94
Чадюк М. 95, 135
Чемерис В. Л. 119, 120, 121
Чистяк Д. 55
Шавен М. 68
Шаров І. 96
Швед О. 97
Яворська Н. 137
Якимів Ю. 94
Янко Д. 136
Яновська Л. 138
Ясинецька О. 98
Яцків Н. Я. 122
Bautier R.-H.rufr 100, 101
Dauxois J. 102
Monchaux M.-C. 103